

Акунова Жыпар

ЖҮРӨГҮҢӨ БАРЧУ ЖОЛДУ ИЗДЕПМИН...

Тандалмалар

Бишкек - 2012

УДК 821.51
ББК 84 Ки 7-4
А 44

Редактору Жумабек Медералиев

Акунова Жыпар

А 44 ЖҮРӨГҮҢӨ БАРЧУ ЖОЛДУ ИЗДЕПМИН...
Тандалмалар. Б.: Айат. 2012. - 160 б.

ISBN 978-9967-16-024-8

Акындын колуруздарда турган жыйнагына кийинки мезгилдерде жазылган ырлары жана прозалык чыгармалары топтолду.

Адамкерчилик менен наадандык, махаббат менен жек көрүү, өмүр менен өлүм дайым жанаша, бирин-бири толуктап жарыш жүрөт. Адам баласы алардын ар бирин татыктуу жашоосу менен барктап-баалай билүүсү, чыдап көтөрүүсү шарт. Жыйнактагы чыгармалардан негизин окуган жанды кайдигер калтырбаган мына ушундай философиялык, түбөлүктүү маселелер түзөт.

Жыйнак жалпы окурман журтчулугуна арналып чыгарылды.

А 4702300100-12

УДК 821.51
ББК 84 Ки 7-4

ISBN 978-9967-16-024-8

©Акунова Ж., 2012

Ушул китебимдин жарык көрүшүнө көмөк көрсөткөндүгү үчүн «Үй курулуш сервис» жана «Шерой» жоопкерчилиги чектелген ишканаларынын башкы директору, иним Анарбаев Маматжан Айдаровичке, «Дордой» ассоциациясынын президенти, агам Аскарбек Салымбековго, «Электр станциялары» акционердик коомунун башкы директору, иним Аман Тентиевге, «Акун» компаниясынын президенти, КР ЖКнин депутаты, иним Чыныбай Турсунбековго, КР ЖКнин депутаты, иним Карганбек Самаковго, КРнын транспорт жана коммуникация министри Кабылбек Султановго, КРнын Юстиция министри Алмамбет Шыкмаматовго, «Келечек» акционердик коомунун башкы директору Келдибек Тумановго, «Нур» акционердик коомунун башкы директору Абдыжапар Тагаевге ыраазылык билдирем.

Күчтүүрөөк экен бул тагдыр

Алдыңды тороп бастырбай,
Эркиңди сынайт бул тагдыр.

Байлыкты төгүп жолуңа,
Алкыңды сынайт бул тагдыр.

Дөөлөт берип чирентип,
Акылың сынайт бул тагдыр.

Мээнет артып мойнуңа,
Күчүңдү сынайт бул тагдыр.

Дос алдында басынтып,
Баркыңды сынайт бул тагдыр.

Тамшантып туруп таарынтып,
Таалайың сынайт бул тагдыр.

Чөгөлөтүп алсызды,
Көрөңгөң сынайт бул тагдыр.

Көнүлүңдү оорутуп,
Сөзүңдөн сынайт бул тагдыр.

Жалындап турсаң суу төгүп,
Сүйүүңдү сынайт бул тагдыр.

Күчтүү деп жүрсөм адамды,
Күчтүүрөөк экен бул тагдыр.

* * *

Кирпигиндин бир талына илинип,
Көз нуруна байланганым сезбепмин.
Жүрөгүндө жашап жүрүп байкабай,
Жүрөгүңө барчу жолду издепмин...

* * *

Бир өмүр да жетпейт тура чындаса,
Жүрөктү бир тыз эттирген ирмемге.
Бүт өмүрдү жалган жашап өткөнүң,
Түшүнөсүң кээде жалгыз ирмемде.

* * *

Жылдар уурдап жашыңды да, эркиңди,
Турмуш гана кайратыңды мокотот.
Кыйындардын кыйыны да баш ийип,
Бул тагдырдын жазмышынан мокошот.

* * *

Оюм, дүйнөм, баары кетип сен менен,
Көңүлүмдө дегдөө калды сен деген.
Бар бактымды кайда кеттиң азгырып,
Сезимиңде учкун барбы мен деген?

Мен сенсиз...

Мен сенсиз жашап жүрөм жашай албай,
Бир үмүттү көпөлөктөй айланып.
Жетпей келем талпынып сен тарапка,
Өткөн күнгө наристедей алданып...

Бекинип канча жылдын далдаасынан,
Ошол күндөр келет мени азгырып.
Тинтип турат дүйнөмдү тааныш кыял,
Түгөй жүрөк эми минтип азгырык.

Бул турмушта экөөбүз эки өйүз,
Үмүттүн көпүрөсү агып кеткен.
Чебеленип жээк бойлоп жүгүрсөк да
Аруу сезим капкачан сууга чөккөн.

* * *

Тыбырчылап турган жүрөктүн,
Убайымын кайда батырам.
Көңүлдөгү турган санаанын,
Аруу таңын кайда жашырам?

Баёо болсо менче болсочу...

Канча жылды бекер уттуруп,
Кайыгыпмын сени күтүүдөн.
Алоолонгон оттун боюнда
Азыр дагы денем чымырап,
Жылый албайм ошол үшүктөн.

Эселектик менче болсочу,
Өзүмдү-өзүм чокко салыпмын.
Ызаланып, бекер күйүгүп,
Жарык издеп жиксиз туюктан,
Жарым жолдо калып багытым.

Канча күндү эстейм чыйрыгып,
Көз ирмебей аппак таң тосчу.
Көөдөнүмдө жанып бир үмүт,
Жолуң карап күтүп жүрүпмүн.
Баёо болсо менче болсочу...

Ошол күн кайра кезиксе...

Ушунча жыл сени өзгөртүп салгандыр,
Деги сен кандай болуп калдың экен?
Экөөбүз күтө албаган аруу күндөн,
Ойлоруна бир ирээт бардым бекен?

Түшүнө кирдим бекен, күлдүм бекен,
Аппак тилек колдон түшүп сынды эле.
Түшүнбөй түбү түшкөн ошол кечти,
Жаңылып жалгыз менин күнөөм дебе!

Үмүт деле сенден мага каттабай,
Жылдарды алоолонгон өрттөп кетти,
Аттиң азыр ошол күн болсо кана,
Өчүр эми суранам сүйкүм кечти.

Унутууга эми, эми бел байлап,
Улутунуп, түңүлүп бүттүм эми.
Кусалыктан жаңы айыгып келатам,
Азап салып, кезиге көрбө деги!

Буйрубаган бакытым

Теңир сени өзүмө ыраа көрбөптүр,
Тагдыр мага буюрбаган бакытым.
Мен ийилген сайын өйдө бийиктеп,
Мен талпынган сайын өтө алыссың.

Бүт өмүрүм жетээр бекен өтүүгө,
Жүрөгүңдү жүрөк менен калкалап.
Алаксыыйн деген оюм жайдак ой,
Чимирилтип алып кетет сен тарап.

Куюн үмүт кубалашып көңүлдө,
Уйгу-туйгу убайымга салат да.
Чарт үзүлсө деген тилек чачырап,
Чабалактап, бүт өмүрдү алат да!

Буйрук сени мага ыраа көрбөптүр,
Бакыттын да ченелгенин карачы.
Бешенеме буюрбаган адамым,
Тагдырыма түшүп турат арачы.

Тагдыр мага буюрбаган бакытым...

Берчи өзүмө...

Бөтөн сөздөр көңүлүмө жукпаган,
Чоочун кыял кирпич какпай уктаган.
Чоочун тарап сени кетти азгырып,
Аруу тилек чоочун болуп муздаган.

Бөтөн үйдө бөтөн куштун үнү жат,
Уга албадым жат дүйнөндүн добушун.
Өкүнүчтүн өртүн жүктөп алгансып,
Көңүл сынык, көп жүрөм го жол узун.

Сапарымды сагынч кылып сапырып,
Кусалыкка көп короду бүт өмүрүм.
Үмүтүмдүн көздөрүнөн мончоктоп,
Көз жаш болуп мөлт-мөлт этип төгүлдүң.

Оо жараткан, берчи өзүмө сүйүүмдү,
Кайырчыдай сурап, тилеп турганда.
Күндөрүмдү күкүк болуп безилдеп,
Күтүү менен өмүрүмдү жууганда.

Оо жараткан, берчи өзүмө сүйүүмдү...

Кезигүү

Жалгыз ойго жүрдүм эле алданып,
Жалкы бактым сени менен кетти деп.
Жылдарымды өкүнүчкө ургулап,
Мен өзүмдүн ойлорумдан жеме жеп.

Эми сага жолукпаймын деген бир,
Ишеничте жалган жашап жүрүпмүн.
Тагдыр, буйрук унутпаптыр дагы эле,
Тагдыр минтип кезиктирди да бир күн.

Адегенде тилден калган баладай,
Тиктеп-тиктеп чөгө түштүм жалдырап.
Өзүң деле азыр өксөп кирчүдөй,
Буулуп турдуң, колдоруңда калтырак.

Бир дасторкон, үчөөбүз үч тилек ой,
Алаксыткан дейди сөздөр көбүрөөк.
Сени билбейм, мен бир улуу жалынды,
Кечип туруп, өтүп кеттим көрүнөт.

* * *

Бул өмүргө кээде болом ыраазы,
Сүйүү сунуп, кайтып уурдап алганга.
Буйрук бизди кошсо деле баары бир,
Бактыбызга акыры бир көз тиймек,
Өтө ынак түгөй болбойт жалганда.

Мен өзүңдүк болгондобу, болгондо,
Балким бактым ашып-ташып турмактыр.
Көңүл куунап ыр-күлкүгө киринип,
Дүйнөм жайнап, садагага чабылып,
Кубанычтан өчмөк окшойт ыр бактым.

Тагдыр мага сыртын салып койбосо,
Кусалыкты мен кайдан табат элем?
Ой-тилегим колдон түшүп сынбаса,
Махабаттан өксүп соккон жүрөктүн,
Сыздаганын мен кантип угат элем?

Үмүтүмдү бул тагдырдын бороону,
Тамыр койбой түбү менен жулбаса,
Гүлдүн сырын мен кайдан билет элем?
Үзүлгөн жалбырактын жалбаруусун,
Боздогонун мен кантип угат элем?

Үмүтүмө нур тамат

Ушул күндү коёрумда унутуп,
Кайталанып кайра жаңы жыл келет.
Үмүт жагып көңүлүмө ар бир шам,
Башкаларга балким тураар байкалбай,
Башкаларга ал жөнөкөй күн демек...

Азгырыктай алып-учуп оюмду,
Балатыда оюнчук күйүп-жанат,
Канча жылды минтип тосуп келатам,
Канча жолу унуттум деп бел байлап,
Үмүтүмө ошончо ирээт нур тамат.

Сансыз ойдун кучагында термелип,
Көздөрүңө мынча болдум кусадар.
Бокалдардын шыңгырындай төгүлүп,
Балким анда сүйлөшкөнбүз жөн гана,
Эми минтип болуп турам кусадар...

* * *

Көз тийбесин
Кубанчыма, бактыма,
Жамалыңа
Тиктегенден талбайм да.
Карегиндин
Кумарына капырай
Карай берип,
Дегдей берип, канбайм да.

Жүрөгүм да
Бул көөдөнгө сыя албай
Элирет да
Алып-учуп кетчүдөй.
Ирмегенден
Кирпигимди коркомун
Сен төгүлүп
Мөлт деп агып түшчүдөй.

Чындык

Таарынып, кайрылбастан кетип калгам,
Мен анда өткүр элем, эссиз элем.
Канчалык көңүл куунак турган менен,
Тымызын эстеп жүрөм жалгыз сөздү
«Кайтуунду качан болсо күтөм» - деген.

Көзүмдү кубанычтуу ачам чындык,
Түшүмө түнү өзүң кирген үчүн.
Жадырайм, жакшылыкка жоруп алып,
Жаныңда турганыма жетине албай,
Жайдары сен бактылуу күлгөн үчүн.

Сөзүмдү сенден баштап, сенден бүтүп,
Бир кыялга алданамын кайрадан.
Ой-тилегим сен жөнүндө ыр курап,
Төгүп-чачып жан дүйнөмдү азгырып,
Сенин гана көлөкөңө айланам.

Ыр дүйнө

Аттиң сага жетчү жолдун мынчалык,
Татаалдыгын кайдан билдим катыгүн!
Канча өмүрүм түнкү шамга жалынып,
Канча күнүм айсыз түндү жамынып...

Сен тарапка сапар тозок экенин,
Жаным ырым, билсем эмне эртерээк?
Эртең бүттү, жазбаймын деп уктасам,
Бир сап кыйнап ойгономун эртерээк.

Жалгыз саптын кеткенине адашып,
Тызылдатып, көңүлүмдү канатып.
Күндө акыркы ырым менен коштошом,
Күндө жаңы ырым менен жарашып...

Турмуш сен-жандырмаксыз табышмаксың...

Эртеңдерин дарексиз да, дайынсыз,
Турмуш сен - жандырмаксыз табышмаксың.
Колума тамчы болуп тамса бакыт,
Бүркүттөй шукшурулуп илип качтың.

Жомоктой кереметтүү жан-дүйнөмдүн,
Тынымын өчүң бардай бузасың да.
Талпынып, таруу сымал бакыт тапсам,
Таранчы болуп илип качасың да.

Төгүлгөн бариктери дарак сымал,
Күбүлүп, күйүп турсам өрттөйсүң да.
Жаркырап жазгы күндөй тийип турсам,
Жалындап, нуруң төгүп өчпөйсүң да...

Дарбазаң ачык, жабык ким бирөөгө,
Тагдырым, таалайымды таптырбассың.
Көз жумуп кетип калсам ээрчий баскан,
Турмуш сен - жандырмаксыз табышмаксың.

Бирөөнүн көзү тийбесин

Жылмая калсаң жарашып күлкү,
Өзүмдөн-өзүм кызганам кайра.
Жат көздөн оолак жүрө көр жаным,
Бирөөнүн сугу түшпөсүн сага.

Жароокер тиктеп жайнабай жүрчү,
Бирөөнүн көөнү түшпөсүн кокус.
Каткырып күлсөң чын ниет менен,
Бирөөнүн көзү тийбесин кокус.

Суук көздөн алыс жүрө көр жаным,
Баладай баео, көңүлүң таза.
Кышында жылуу кие көр жаным,
Ызгаардын суугу өтпөсүн сага.

Ниети бузук, бал тамган тилден,
Дүйнөдө түркүн адам көп дагын.
Ишенчээк жаның ийиле берип,
Көңүлүң үшүп калбасын жаным...

** *

Көрбөгөнүм көп болду, сан жылдардай,
Көп ичинде кылчактайм шек алдырбай.
Өзүң жокто өрттөнөм алоолонуп,
Ар бир күнүм туюлуп бош калгандай.

Тайгалансам таянаарым турат деп,
Кылчактабай шыдыр басып кетчү элем.
Башка жактан көзүңдү албай турсаң да,
Оттон ысык илебинди сезчү элем.

Кыргызды бала багып...

Кылчылдап, кыштын күнү суукка тоңуп,
Базарда наристебиз сагыз сатса.
Кыргызды аял багып, бала багып,
Чайпалып, эркектери оонап жатса.

«Алып кет эжекебай» деген бир сөз,
Жүрөгүң талам-талам тилип кетээр.
Үшүгөн жаш баланын жалдырашы,
Сөөгүндөн чучугуна өтүп жетер.

«Өтүгүң майлап бере коем», - десе,
Өңгөчүм үзүлгөндөй денем дүр дейт.
Өзгөнү коелучу, калайык-журт,
Өз бала, өз тагдырдын камын ким жейт?

«Садага берип кетчи эже» десе,
Садагадай миң бүлүнүп чачылам.
Колун сунган жаш баладан уялып,
Кийиминин жыртыгына жашынам.

Тиктебейин десем көзгө сайылып,
Көйнөгүнүн көзөнөгү төгүлөт.
Кимдин көөнү бир зырп этип албаса,
Анын жаны анык таштан көрүнөт.

Быйтыйган колу тоңуп эпке келбей,
Балабыз балалыгын кошуп сатып.
Башкасын не кыласың айтып, нетип,
Базарда самын сатып, арын сатып,

Кыргызды жаткан чагы аял багып,
Кыргызды жаткан чагы бала багып...

Ак тал чач

Өзүмө куштар болуп,
Күзгүгө күлүп турсам.
Жароокер жаштыгымды,
Жадырап сүйүп турсам.

Төбөмдөн бир тал ак чач,
Сербейип чыгып турат.
Жаштыгың аз калды деп,
Өксүтүп жылды сурап.

Капыстан аппак, ичке,
Бир тал чач ойго салып.
Жаштыгым нур кызымдын,
Көзүндө жалбырт жанып.

Чыркырап чок түшкөндөй,
Жүрөккө бир из кетип.
Өмүргө өрт кеткендей
Көңүл да зыр-зыр этип.

Жаштыгың өтөт деген,
Жалгыз сөз уктум окшойт.
Ажарың өчөт деген,
Бир ойдон көңүл боздойт...

Жылдыз эле

Татынакай, татынакай, татынакай,
Ушул сөз ооздон түшүп сынып калды.
Таттыбүбү айнектей сулуу дешчү,
Татынакай эжекем өчүп калды.

Ак Мөөрдү Ак Мөөр кылган аккуу мүчө,
Көздөрү күн-түн жанган чырак эле.
Тиштери тизип койгон накта бермет,
Келбети көз уялтчу бир периште.

Перинин перилиги калды көздө,
Чүрөктүн чүрөктүгүн жалган дебе.
Жүзүнөн айсыз түндө шоола төккөн,
Эжекем жарык жанган жылдыз эле!..

Сактай көр

Көңүлдүн күүсүн укпаган,
Көңдөйлүктөн сактай көр.

Сулуулукка заар чачкан,
Түркөйлүктөн сактай көр.

Боздогон үнгө кылчайбас,
Мерездиктен сактай көр.

Көз тийбесин периге,
Ач каректен сактай көр.

Ынак сезим өчпөсүн,
Киргилт сөздөн сактай көр.

Наристенин бактысын,
Шат күлкүсүн сактай көр.

Баарын турган көтөрүп,
Жер-Энени сактай көр!

Издеп жүрөм

Өзүмдү-өзүм мен бүгүн издеп жүрөм,
Издеп турам жазыла элек ыр болуп.
Шыбыр болуп тынч албай тыбырчылап,
Көңүлүмдө төгүлө элек сыр болуп.

Бул өмүргө жазда эңсетип, көксөтүп,
Жазбай койгон сүйкүм, жылуу жаан болуп.
Көргөн барбы, үмүтүмдү, оюмду,
Мен өзүмдү жылдардан издеп жүрөм.

Ырлардан кусаланып издеп жүрөм,
Жазбай калган сабым ойдон суурулуп.
Учуп кетип уясына кайтпаган,
Ырларымда мен кеткендей туюлуп.

Мен өзүмдү ырлардан издеп жүрөм...

«Сиз менин апамсызбы?»

*(Өтүп баратып балдар үйүнүн дарбазасында
жөлөнүп, күндө жол караган жылдыздуу кызды
саамайынан сыласам ушинтип сурады эле)*

Карегинди кадап айнекке,
Телмиресиң күндө жол карап.
Үмүт болуп сага бир караан,
Талпындырып, сени азгырып,
Нурун чачып күйөт бир тарап.

Кирпиктериң сенин жазыксыз,
Мончок жашын төгүп себелейт.
Кыялыңды алыс учуруп,
Балалыктын таттуу жомогу
Апакеңе сенин жетелейт.

Кокусунан эшик ачылса,
Умтуласың шашып үмүттүү,
Унута албай койдум садага,
Сай сөөгүмдү мыкчып сыздаткан
«Апамсызбы?»-, деген сөзүңдү!

Бүгүн, балким болдуң бозала,
Күтө берип кечке апанды.
Ичим түтпөй сени сооротуп
«Апаң келет» дегем аргам жок,
Апаң балким такыр келбестир...

«Апам болсо» деген кыялда

Бир адамды издей бересиң.
Сөөмөйлөрүң менен быйтыйган
Терезенин буусун өчүрүп
Өткөндөрдү тиктей бересиң.

«Келбейт энең» десе ишенбей,
Жылынасың жылуу көздөргө.
Анан издеп, издеп элеңдеп
Улутунуп кала бересиң
Жал-жал тиктеп коюп өткөнгө.

Бир энени күтүп жүрөсүң,
Нур жүзүндөн жыттап сүйбөгөн.
Бир аялды күтүп жүрөсүң
Көздөрүндү сенин жайнаган
Жүрөк эзип тиктеп көрбөгөн...

Кокусунан эшик ачылса,
Умтуласың шашып үмүттүү.
Унута албай койдум садага,
Сай-сөөгүмдү мыкчып сыздаткан
«Апамсызбы?» - деген сөзүңдү.

* * *

Жалганчынын жанында,
Жаның ооруп кирдейсиң.
Жалганыбы, чыныбы,
Жан дүйнөсүн билбейсиң.

Ушакчынын жанында,
Ууккан сөздөн жүдөйсүң.
Жебиреген көп сөздүн,
Чыны кайсы билбейсиң.

Арамзанын жанында,
Арам ойдон кирдейсиң.
Балдай ширин уу сөздөн,
Ууланганың билбейсиң.

Кытмыр сөзгө ишенсең,
Ишеничиң үзүлөөр.
Кыйла-кыйла алдансаң,
Акыл-эсиң түзөлөөр.

Аракечтин жанында,
Айлаң кетип күйөөрсүң.
Жакшы адамдын баа-баркын,
Жаманды көрүп билээрсин.

Көл кайрыктары

Уруксатпы, көлүм сени сүйүшкө?

Билем сенин келбетиңе арбалып,
Алыс жактан арзып, издеп келген көп.
Тамчы суунду тамшангандай жомоктоп,
Тамшандырып жазып салган андан көп.

Көзгө илинбей бул жээгинден тигил жээк,
Ысык-Көлүм, кооздугуңа сөз жетпес.
Өмүр бою карегиңе тартылып,
Бир көргөндүн жүрөгүнөн түк кетпес.

Ашык болуп келбетиңе келишкен,
Ченем, чексиз сүйүп турам, периштем.
Төрөлбөй да, чоңойбодум жээгинде.
Уруксатпы, көлүм сени сүйүшкө?

Толкун тилин билген барбы?

Күндүн сынык чекесинен,
Нур төгүлүп калгандай.
Көл бетинде жыбырайт,
Эрке желге эрээркеп,
Ээрчип сени кетчүдөй,
Көл толкуну шыбырайт.

Толкун ненин шыбырады,
Толкун тилин билген барбы?
Көк мелжиген Ысык-Көлдүн,
Шоокум сырын билген барбы?
Көз артчулар көбү чындык,
Алыкулдай сүйгөн барбы?

Ысык-Көл

Кайкып учуп чумкуган,
Чардагыңа суктандым.
Толкунунду сапырган,
Жумшак желге суктандым.
Таң атканча мемиреп,
Кучагыңда уктаган
Аппак айга суктандым.

Катар учкан тизилип,
Каркыраңа суктандым.
Айдай жүзү мөлтүрөк,
Көл жээгинде бой жеткен,
Кыздарыңа суктандым.

Көл ичинде акактай,
Ташыңа да суктандым.
Аяр, аяр серпилген,
Толкунуңа суктандым.
Күндө өбүлгөн толкунга,
Кумга дагы суктандым.

Канат күүлөп керемет,
Бирин-бири кыя албай,
Кылчак- кылчак талпынган,
Ак кууңа да суктандым.
Күн тийгенде мемиреп,
Күлүп тоскон кучагын
Көлүм сага суктандым.

Аруу, аруу периште,
Кыздарыңды сүйдүргөн.
Жигиттерге суктандым.
Маңдайыңа жазылып,
Көл жээгинде төрөлгөн,
Көл элине суктандым.
Бермет кылып ыроолоп,
Маңдайыңа жазылган,
Касиеттүү көлү бар,
Кыргызыма суктандым.

* * *

Шам чыраксың сен Ысык-Көл,
Күүгүмдө жаркып жагылган.
Керемет кыргыз жерине,
Тумардай болуп тагылган.

* * *

Жылдыз түшүп калган өндүү төгүлүп,
Ысык-Көлдө асман сүзүп баратат.
Чалкып жатса түндө уктап мемиреп,
Баканын да чардаганы жарашат.

Таңда ойгонсоң айнегинден чулдурап,
Булбул тынбай сайраганы сайраган.
Ысык-Көлгө канча келсем ошончо,
Он сегизге кайткандаймын кайрадан!

Оо, Ысык-Көл, кереметин керемет

Оо, Ысык-Көл, кереметин керемет,
Перидейсиң он сегизге келе элек.
Толкундарың тосуп чыгып аймалап,
Амандашып, башын иет чөгөлөп.

Жан дүйнөмдү удургутуп бир сезим,
Көл ичинде жалын болуп жагылып.
Наристедей толкундарга бой урам,
Келгенимде мен көлүмдү сагынып.

Кытыгылап кыялымды бир сезим,
Толкундарга саамайларым өбүлүп.
Кочушумда көк кашка суу мөлтүрөп,
Көз ирмемде салаалардан төгүлүп.

Түндө көлгө баргансыңбы, мемиреп,
Ай жаркырап көлдө жатат төгүлүп.
Анда-мында жымың, жымың чачылып,
Жылдыз дагы көл түбүнөн көрүнүп.

Таң атканын көргөнсүңбү агарып,
Көлгө күндүн шоолалары төгүлөт.
Көлдү сүйүп, анын сырын билгендер,
Таңкы көлгө таң атаарда чөмүлөт.

Оо Ысык-Көл, касиеттүү Ысык-Көл,
Чалкып кээде, кээде толкун тараган.
Кереметин келишкен бир чүрөксүн,
Кыргызымдын маңдайына жаралган.

Алгачкы кар

Түшүмө да кирип далай эңсетип,
Балалыкта аруу, сонун күндөр бар.
Дегдеп, дегдеп демимди ичке каталбай,
Уктасам да көздү жумуп жаталбай,
Сени кандай күтчү элем аппак кар...

Жүрөгүмдө учуп-конуп жаткандай,
Жагымдуу бир сезим төгүп көңүлдөн.
Бийлеп учуп жааганыңда зампарлап,
Бакытымдай сезилчү элең сен анда,
Асманымдан аппак болуп төгүлгөн.

Балалыкка алып кетчү жалгыз жол,
Чыйырында, муз жолунда калгандай.
Адам жоктур сага сугун артпаган,
Сыйкырыңа, сымбатыңа арбалып,
Акын жоктур сени жоктоп жазбаган...

Тагдырың болалбадым

Тагдырың болалбадым...
Ал үчүн кимге таарынам?
Кайрылып өзүң кайтпасан,
Чөгөлөп кантип жалынам?

Кылчактап кыйбадым да,
Кош эми дей албадым.
Баш багып тагдырыңа,
Таалайың болалбадым...

Санаамды көтөрө албай,
Күбүлүп түштү баары.
Үлбүрөк кыялымда,
Үзүлүп үмүт калды.

Кош уучта толо сен элең,
Байкабай төгүп алдым.
Бактыма жакын элем,
Бакытың болалбадым.

Өмүрүң болалбадым,
Өзүңө кантип таарынам?
Тагдырым турса кошулбай,
Теңирге не деп жалынам?

«Кетпе жаным...»

Айта албадым апкаарып кубанчымды,
Түшүнө албай, түшүнүп турасың да...
Жан дүйнөмдү толкундай сапырдың да,
Билип баарын, билмексен сурайсың да...

Сүйөөрүмдү сураба, акылсызым,
Сүйөмүн деп эч качан айта албасмын.
Карегимден таппасаң сүйөөрүмдү,
Жүрөгүмө тигилип табаарың чын.

Учкунундай жалындын абайлай көр,
Жан дилимдин добушу ташып, толкуп.
Мен өзүмө кээде өзүм таң калам,
«Жагамбы?» - деп сураба эси жогум.

Чарчадым деп кабагым чытыганым,
Сагынганым, көөдөнүм толкун, жалын.
Кете бергин, болуптур десем эгер,
Куса болдум, дегеним кетпе жаным!

** *

Өмүрдү жашаганың сезээр күн бар,
Каректе калган жаздын деми менен.
Бакыттын табын сезип тураарың чын,
Бактылуу көз ирмемдин илебинен.

** *

Кезиккен күндүн ак таңын,
Кечиккен күндүн аптабын.
Бактылуу түндүн ак шамын,
Коштошкон күндүн муздагын,
Сүрөттөп айтып бералбайм.

** *

Көңүл чөгүп, буулугуп күйгөнүндө,
Жакшы күндөр бар экенин унутпа.
Жалгыз ирмем өрттөп турган көөнүңдү,
Эртең эле калып кетээр унутта.

Бактылуудан бактылуу элем анда мен

Өтө ысык сүйүп туруп, сүйө албай,
Себеби бар сен түшүнүп, түшүнбөс.
Карегиңе коно калса капалык,
Буткүл дүйнө кеткен сымал чайпалып.

Түгөл өмүр колдон түшүп кеткенсип,
Сен көңүлсүз жүрсөң ооруп жүрөгүм.
Кайсыл күнү ачык болсо кабагың,
Ошол күндү бакыт сезип жүрөмүн.

Кучагыма сыйдыра албай бактымды,
Бактылуудан бактылуу элем анда мен.
Бир кездеги алоолонгон сезимдин,
Демим менен жашаганым сезбе сен.

Жүрөгүмдү уурдап кеттиң жөн кетпей,
Абайлай көр, колдон түшүп сынбасын.
Жүрөгүм да өзүмө окшош шок эле,
Өзөгүндү өрттөп салып турбасын...

Жаңы ачылган кызгалдактай жан кызым...

Жаңы ачылган жоогазындай алоолоп,
Көзгө өтө сүйкүмдүүсүң ай кызым.
Мен өзүмдү көрүп турам өзүңдөн,
Жаңы ачылган кызгалдактай жан кызым.

Таң аткандай жарык түшүп сен тарап,
Тиктеп-тиктеп көркөмүңдөн көз талат.
Шилекейин тарталышпай боз балдар,
Ширин-ширин шыпшынышат бир карап.

Апкаарышып батына албай өзүңө,
Тик карабай телмиришип көзүңө.
Имерилип, не кылаарын билишпей,
Кошоматты кош айтышат өзүмө.

Жаштыгың бар, тал чыбыктай чырагым,
Андан ашат сулуулугуң, чырайың.
Акылдуу бол, намыскөй бол көлөкөм,
Мен Теңирден сенин бактың сурайын!

Үйүбүздү шаңга, нурга бөлөгөн,
Перисиңби, ананайын ай кызым?
Жаңы ачылган гүлдүн баары сага окшош
Көз тийбесин, аман жүрчү жан кызым!!!

Кыйсыпыр ай, кыйсыпыр

Барган жерден чуу чыгып,
Батпайсың да кыйсыпыр.
Байыртадан келаткан,
Башкаларды көралбас,
Адатың да, кыйсыпыр.

Кытмыр күлкүң кытмыйып,
Ичиң кара кыйсыпыр.
Курбу болуп калп эле,
Кубуласың калтардай.
Жүзүң кара кыйсыпыр.

Жөлөп, таяп калп эле,
Тамырларын тааныштын.
Табасың да кыйсыпыр.
Тагдырына бирөөнүн,
Карасың да кыйсыпыр.

Жүрөгүндө кенедей,
Адал ой жок кыйсыпыр.
Жер жүзүндө сенчелик,
Уусун чачкан заар жүрөк,
Жылаан да жок кыйсыпыр.

Кыйсыпыр ай, кыйсыпыр.

Баарынан эне улук

Ниети тунук булактай,
Энеге эч жан тең келбес.
Жарыгын төккөн үйүнө,
Жароокер аялзатына,
Байлыгын бүтүн дүйнөнүн
Чогултсаң дагы тең келбес.

Пендеге өмүр берип,
Ханды да тапкан эне.
Калк үчүн кыйын күндө,
Тайманбай жолго чыгып,
Кылычка жүзүн тосуп,
Кыргынды баскан эне.

Эненин аты ыйык, жолу улук,
Таптаган наристесин колу улук.
Энеге сөз тийгизбе, көз тийгизбе,
Эненин баскан изи, сөзү улук.
Энеңдин батасын ал сапар тартсаң,
Энеңе таазим эткин, эне улук!..

Тарых чындыгынан бир үзүм

(Ош окуясынан калган көңүл тагы)

Ошол күндөр өмүрлөргө жазылып,
Тарых турса эл оозунда айтылып.
Айтпа аны, - дегендерге таңданам.
Бар чындыкты жок дегенге таң калам.

Арабызда көзү менен бүт көрүп,
Кордолгон кыз, колсуз, бутсуз жүргөн бар.
Катыгүн ай, энесинен айрылып,
Жалгыз уулун жерге башсыз көмгөн бар.

Атасынан дайын-дарек билинбей,
Азыр дагы издөө салып жүргөн бар.
Көзүн чукуп, мурдун кесип кетишип,
Бир туугандын күйүтүнө күйгөн бар.

Досу досун сатып кеткен кыйналбай,
Кошунасын кордогонго уялбай.
Бир кездерде алып калган ажалдан,
Дарыгерди өлтүрүштү буйдалбай.

Мыкаачылык болсо болоор ушунча,
Адамдардын башына мык кагышкан.
Адам тилин адам сууруп боздотуп,
Адамды эле тирүүлөй көөмп салышкан.

Ошол күндөр өмүрлөргө жазылып,
Тарых турса эл оозунда айтылып.

Жазба аны дегендерге таңданам,
Бар чындыкты жок дегенге таң калам.

Оозун басса эч буйрукка багынбас,
Адамдыкта адилет бир сезим бар.
Айтпа десе атырылып чыгуучу,
Бул өмүрдө бурмалангыс чындык бар.

Менче түтө албас

Жазылып балким, жазылбай калган,
Көңүлгө каткан аруу сыр элең.
Зампарлап санаа, азгырып ойду,
Тагдырың деген табышмак экен.

Айтылып балким, айтылбай калган,
Жүрөккө каткан ырым сен элең.
Умсунуп канча күткөнүм менен,
Алдамчы экен турмушуң деген.

Суктанып койгом көбүрөөк балким,
Өз бактыма өзүм болуп мас.
Тагдырыңа көбү баш багаар, бирок,
Сени менче таттуу сүйө албас.

Сапырылып тунук сезимге,
Күйсө бирөө менче күйө албас.
Өмүр бою ушул күтүүгө,
Менден бөлөк эч ким түтө албас...

Кантип чыдап мени таштап кеттиңиз?

Өмүр тилеп, бакыт тилеп сиз мага,
Тынч албастан түн уйкудан кечтиңиз.
Жетимсиреп калат дебей апаке,
Кантип чыдап, мени таштап кеттиңиз?

Жашык кызым, менсиз кантип жашайт деп,
Ойлобостон кантип таштап кеттиңиз?
Сиз жок мага аалам күүгүм экенин,
Билип туруп кантип таштап кеттиңиз?

Кимге эркелейт, кимге сырын айтат деп,
Кылчактабай кантип таштап кеттиңиз?
Неберендин укпай туруп күлкүсүн,
Апакебай, кантип чыдап өчтүңүз?

Ыйлап турсам боздоп-боздоп, эчкирип,
Көзүң ачпай, кантип чыдап жаттыңыз?
Бул ааламга жалгыз таштап өзүмдү,
Бул өмүрдөн мынча эрте кайттыңыз?

Көңүлүмдүн баары сынып бычырап,
Көөдөнүмдү өрттөп турат жалганай.
Сенин ордун толтура албайт эми эч ким,
Аттиң арман, аны кимге айтам ай...

(Апам Сабира ааламдан өткөндө)
1994-ж.

Айылым

Сыдырым жел аймалап нур жүзүмдү,
Айылым сен тараптан сагынч сунат.
Сүйдүрүп шүүдүрүмгө балтырымды,
Жыңайлак баягыдай кыткылыктап,
Саамайыма ак бантик байлап алып,
Шибериңде чуркагым келип турат.

Чуркагым келип турат кызыл кечте.
Жарышып өзүм кырдуу балдар менен.
Узатып тептегерек кызыл күндү,
Ыза кылгым келип турат азыр дагы,
Жоош баланы ыйлаган далай менден.

Жапжашыл жазда куйган тентек жамгыр,
Жоктоп мени балким жашын төккөндүр.
Бейкапар ошол кечте мемиреген
Ак жолтой бешиктеги сиңдилерим
Жазда гүлдөп, жазда бойго жеткендир.

Жазда барам, дечү элем жазга окшоп,
Ак жаандай аппак көйнөк кийип алып.
Ошондо жамгыр төгүп, жамгыр ырдап
Турса деп балалыкты эске салып...
А бирок барбай калдым ошол жазда,
Жигитин башка жактын сүйүп калып...

Өчүрсөм ошол күндү

Сураба, сурабачы,
Эзбечи жүрөгүмдү.
Ырбатып, ыйлатпачы,
Ансыз да бырчаланып,
Бүлүнгөн тилегимди.

Ансыз да көз жаш төгүп,
Бйлагым келип турат.
Бозоргон ээн талаада
Бозоргон ойлор кулап.
Боздогум келип турат.

Көңүлүм талкаланып,
Өрттөнгөн үйлөр менен
Алоолоп жалын болуп
Өрттөнүп кеткен сымал,
Үмүтүм жанбай турат.

Жан дүйнөм сыздап, сыздап,
Ишенчим калбай урап.
Боздогон энелердин
Абалын сураганга
Жүрөгүм даабай турат.

Айтпачы, айта көрбө,
Таш жолдо кан акканын.
Беш көкүл жапжаш балдар,
Тайманбай төшүн тосуп
Апа-лап! - окко учканын.

Кыздарчы, ананайын,
Өмүрү талкаланып.
Бойго эми жетээринде
Көңүлү назик, бүчүр
Гүл ачпай уйпаланып.

Айталбайм, айталбаймын,
Оштогу алааматты.
Шаарымдын жүрөгүндөй
Суу акчу Ак-Буурадан,
Суу эмес, адам акты!

Сураба, сурабачы,
Эстетип каран күндү.
Өчүрүп салсам гана,
Эсимден ошол күндү!
Өмүрдөн ошол түндү!

Эстетпе, эскертпечи,
Оштогу кандуу түндү!
Көргүм жок күйгөн үйдү
Өчүрө алсам гана
Тарыхтан ошол күндү!

Мен өзүмдү көпүрөдөй сеземин

Мен өзүмдү Түндүк менен Түштүккө,
Бекем түшкөн көпүрөдөй сеземин.
Түндүк мага жакын десем Түштүктө,
Бүт өмүрүм калган өңдүү сеземин.

Балам, үйүм, дос, жолдоштун баарысы,
Түштүктө деп канатымды жыйнасам.
Түндүк жакта агам, эжем, досторум,
Ата-Журтту, ата-энемди кыйбасам.

Кайсыл күнү кеткенимде Түндүккө,
Унуткансыйм жүрөгүмдүн жарымын.
Түштүк жакка кеткен күнү элендейм,
Жоготконсуп өмүрүмдүн жарыгын...

Мен өзүмдү Түндүк менен Түштүктүн,
Ортосуна түшкөн жол деп келемин.
Бөлгөндөрдү алакандай Мекенди,
Эл-Журтуна чыккынчы деп билемин.

Аячумун

Үшүгөндөй сезилчү эле дарактар,
Көтөрө албай калың кардын салмагын.
Аяз таңда турган сымал дирилдеп,
Аячу элем бутактарын арчанын.

Аячумун кыштын ызгаар таңында,
Тереземден тиктеп турган даракты.
Үшүп, үшүп мен тарапка талпынып,
Кол булгалап келаткандай каратчу.

Айды аяп, түн кечирген күн болгон,
Кышта суукта сыртта калды жалгыз деп.
Үшүдү го, үйү жокпу айдын деп,
Балалыкта айды аяп, кайгы жеп.

Бейишке да алмашпаймын айлымды

Айлым менин жөпжөнөкөй бир айыл,
Башка айылдын бардыгына опокшош.
Асманы ачык, топурагы, тоосу да,
Өзгөлөрдүн айылына опокшош.

Апам, айлым, балалыгым чынжырдай,
Бир-бирине байланышкан чырмалып.
Алыс кетип, алыс, алыс жүрсөм да,
Самай берем, сагынычтан кыйналып.

Мен эңсеген жөпжөнөкөй бир айыл,
Кыялымда, жүрөгүмдө жашаган.
Сени эстесем балалыкка кездешип,
Балалыктын деми менен жашарам.

Мага өзгөчө, өзгөчөдөй туюлчу,
Ай чыкканда жаңы гана жаңырып.
Эмнегедир айылыма тартылам,
Куса болуп, балалыкты сагынып.

Айлым менин кадимки эле бир айыл,
Башкалардан айырмасы азыраак.
Кереметтей сулуулугу, кооздугу,
Карегимде тасма сымал тартылат.

Жылдар сурап турса дагы жашымды,
Самайм, эңсейм туулуп өскөн айлымды.
Ал айылда неге десең мен чоңойгом,
Бейишке да алмашпаймын айлымды.

Саамайымды желге сапырып,
Ат жалында ойноп баратам.
Жоолугумду булгап асманга,
Ай-талаага сагынч таратам.

Ээликтирип кызыл тулпарды,
Камчы үйүрүп салдым ызага.
Эркин өскөн, эрке тоо кызы,
Буулугупмун жүрүп кусада.

Саамайымды желге сапырып,
Ат жалында ойноп баратам.
Ызаланып жетпей буртулдап,
Чаң келатат артка карасам.

Менин үйүм

Узаткан бул жашоого,
Киндик кан тамган үйүм.
Кайрылып келдим бүгүн
Сагынып өзүңдөгү
Атамдын тааныш жытын.
Энемдин жылуу сүтүн.

Шаттык жок бөлмөлөрүң,
Көркүнөн ажыраптыр.
Апамдын ыпылдаган,
Жыйнактуу колу тийбей.
Жөргөмүш желе байлап,
Бөлмө суз күлкү сүйбөй.

Сен мага таарынгансып,
Тунжурап үн катпайсың.
Биз канча көрүшпөдүк,
Канча жаз келип-кетти.
Кусалуу дегдеп келсем,
Төгүлүп сырдашпайсың.

Шыптабы, кайда кеткен,
Бейкүнөө менин күлкүм?
Издерим кана, кана
Апамдан качып чыкчу,
Ушул бурч баягы го
Кылтыйып мен жашынчу.

Сен бизге сапар берип,
Алыска узаттың да.
Мекени болуп калдың ,
Бактылуу балалыктын.
Күч таптың кудуреттүү
Эңсетип сагындырган.

“Урады, эскирди”, - деп,
Бирөөлөр бузса дагы.
Турпатың карегимде
Күндө кооз, күндө жаңы.
Чубурат көздөрүмдөн
Сендеги күлкүгө бай
Балалык күндүн таңы.

Сагыныч

Айта берип канбай тоонун кымызын,
Бирөөлөрдү тамшандырдым, суусаттым.
Саба бышып, мелт-калт куюп кесеге,
Кыялымда чын пейилден жадырап,
Ак дилимди ак кеседе узаттым.

Саамалым бал татыган ширин деймин,
Чаңкатып өзүмдү да, башкаларды.
Эске алуум удургуган сагынч болуп,
Кусалуу тоолорума карап алам,
Жашырган кызык күндү - бала чакты.

Селки туруп ыкчам тоолук жигиттей,
Көөдөнүмдө өткүр сезим төрөлүп.
Көнүлүмдөн кетпей жүргөн бозойду
Боз жоргого камчы басып бир күнү
Эмнегедир кетким келди өнөрүп.

Жеңем

Чөктүргөн кыялына, кылыгына,
Жоодур көз, эрке мүнөз менин жеңем.
Ах, жигит болгонумда өрттөй жанган,
Мен аны, жалгыз аны сүйөөр элем.

Айлуу түн, жылдыздуу түн биз сырдашкан,
- Кызыке, кай жигит, - дейт, - сага жаккан?
Бойлуубу, токтоо бекен, шайырбы же,
Төгүлсөң, айтсаң баарын жашырбастан!

Чыдамы кете түшөт жеңекемдин,
Жай гана жан дүйнөмдү ачканымча.
- Сага жагат, шайыр, - дейм, жеңем анда:
- Аның шок го тапчы, - дейт жакшы бала!

Айылга барган сайын жеңем менен,
Жөнөйбүз булак жакка илкий басып.
Чакалар анда-санда кылдырт-кылдырт,
А жүрөктөр тынчсызданат сырдашып.

- Иним бар, сонун бала, шайдоот улан,
Барчы,- дейт, - сен ошого мени сүйсөң!?
Ах, менин жеңекем ай, билбейсиң да,
Жигит барын мен сүйгөн, мени сүйгөн.

Чөктүргөн кыялына, кылыгына,
Жоодур көз, эрке мүнөз менин жеңем.
Мен жигит болгонумда чоктой ысык,
Жеңеке, ининди эмес, сени гана,
Сени гана жалбырттап сүйөт элем.

Курбума

Курбу элек биз экөөбүз анда эркем,
Жаздагы жанаша өскөн ак кайыңдай.
Тирелип жапжаш элек, баёо элек,
Шок элек, жалбырт этип от алчудай.

Биз анда эгиз элек бөлүнбөгөн,
Чындыкты, бул тагдырды “төгүн “ деген.
Тапты да экөөбүздү эки жигит
Болдук биз “күкүк-зейнеп” көрүшпөгөн.

Алыстан жалгызсырап, жетимсиреп,
Нур элек бирге жанып, бирге өчкөн.
Эсиңден кетпес курбум качанкы бир,
Экөөбүз сыр айтышчу сулуу көктөм.

Ак жаандан аппак сүйүү тилеп анан,
Көйнөкчөн жазга кетип калаар элек.
Экөөбүз эки жерде эки жубай...
Кат жаздым, сенден дагы бир кат келет.

Кеч эле

Гүлдөрүн кечип адырдын,
Каткырып ойноп жүрүппүз.
Кыпкызыл талаа кызгалдак,
Жүзүмө жүзүң тийсе эле
Өрттөмөк мени бир караш.

Башыңа башым жөлөнүп,
Бакыттын баасын сезээрде.
Ойгонуп кеттим капыстан
Түшүрбөй колдон калышка
Аттиң ай, анда кеч эле.

Аттиң ай анда кеч эле,
Сезимден сезим адашып.
Көзүмдү жумсам уйку жок
Көп ойлор турду көңүлдө
Түшүмдөн сени талашып.

Эркелеп туруп эрээркеп,
Колуңа колум тийбеди.
Өкүнүп турам өкүнүп,
Өнүмдө эмес, түшүмдө...
Көзүмдү көзүң сүйбөдү...

Таң жүздүүм

Таң жүздүүм, сага канча таарынсам да,
Сагынычты жашыра албайт экенмин.
Өрттөп салдым деген менен бүт бардыгын,
Отко күйбөс дүйнөмсүңбү сен менин.

Сыр айтышып жылдыздар сен, сен дешет,
Эми сени эскербейм деп жүргөнүмдө.
Баягыдай шуудурап бак-дарактар,
Шыбырай берет тура сен жөнүндө.

Өчүрбөй көздөрүмдөн жүргөнүмдө,
Катыгун ай, келбей неге кечиктиң?
Кусанын өртү акырын өчөөрүндө,
Жалындатып бекер эле кезиктиң!

Сезиминде бейпилдик жок, сенин жаным
Мен аны көздөрүңдөн көрүп турам.
Салкын тарткан санаада карегинден,
Жансырыңдын жалыныч сөзүн угам.

Жүрөк толгон дүрбөлөңүң жашырып,
Таарыңганың бакчадагы баладай.
Күлүп ийсең, күндөгүдөй, канакей,
Наристедей тетир жакты карабай...

Адашкан көпөлөк

Дөңгөлөк уруп кетти,
Апакай көпөлөктү.
Таш жолго кулады да,
А балким көз жаш төктү...

Канатын бир сермеди,
Үлбүрөк, назик аппак.
Акыркы үмүтү окшойт,
Тыбырап, жан далбастап.

Оо алда байкушум ай,
Гүл тандап бейкут жүрбөй.
Кайдан да жолго чыктың,
Көз жумдуң өмүр сүрбөй.

Көкөлөп бийик - бийик,
Көз жоосун алып учпай.
Мүмкүн сен жапжаш элең,
Оо, алда байкушум ай!

Ай басып баратат

Өмүрүңө турган чагы кут конуп,
Табигатка периштедей көрк болуп.
Көздөрүңдөн жаштык жалын төгүлүп,
Айжамалың жылмаюуга жык толуп.

Уурттарыңдан төгүп-чачып күлкүнү,
Кирпиктериң кубанычка киринип.
Он сегиздин таңы сени жетелеп,
Бактылуусуң, бакыт сага кезигип.

Күл, күлө бер, күлкү сага жарашат,
Аргасыздан баары сени карашат.
Ичи тардын ичегисин туз жалап,
Бир сулуу ай жерде басып баратат.

Периштесиң, өзүң аны билесиң,
Жаштыгыңдан жаркып сенин таң атат.
Аруу кыздар ай-ааламга нур төгүп,
Бир сулуу күн жерде басып баратат.

Кларага

Канча жылдар өтсө деле эсимде,
Бүгүн сенин туулган күнүң жан курбум.
Сен сүйгөн гүл өнүп турат дүйнөмдө,
Сенин ырың унутулбас ыр курбум.

Оо бир кезде “сенсиз жашай албайм”, - деп,
Карааныңа жалбаргандар көп эле.
Бул өмүрдө жайнап жашап жүрүшөт,
Башка кызга жар болушуп жөн эле.

Чүрөк десе, пери десе жарашчу,
Сен ал кезде тийип турган күн элең.
Тиктей калсаң жамалыңдан көз тайчу.
Үлпүлдөгөн назик, аппак куу элең!

Мүчөң кетпей жигиттердин түшүнөн,
Далай кыздар карегиңе жутулчу.
Бажырайган көздөрүңдөн нур төгүп,
Кирпигинден сүйүү таамп туруучу.

Бүгүн сенин туулган күнүң жан эркем...

Үмүттөр жанбай калды

Канча кыздын махабатын ок элеп,
Көшөгөсү калды чиркин ачылбай.
Канча каттар кетти Ооганстанга,
Арман ташып, мундуу ыйы басылбай...

Бурма эненин жалгыз баласы,
Кетти дагы, кайтып келбеди.
Эне байкуш жүрөт күндө жалбарып,
Акыркы бир сүрөт болуп эрмеги.

- Апаке, эки, үч күндө барам ,- деген
Бир күнү кубанычтуу каты келген.
Делбиреп көпөлөктөй учуп-күйүп:
- ”Урматым аман-эсен келет экен”!

Ушул кат эң акыркы белек болчу,
Уулунан дайын-дарек келбей койду.
Жалгыз аял жалгыз жолдо күтүнүп,
Үмүт чиркин бүлбүлдөп өчпөс болду.

Далай жандын ой-тилегин ок элеп,
Онтоп кайтты канча сырлар айтылбай.
Канча үмүттүү үндөр Ооганстанга
Арман ташыйт, мундуу ыйы басылбай...

Баңги кыз

Кечээ эле сулуу, назик жан эле,
Келбетине далай жигит багынган.
Аруу кыздын мөлтүр, аруу тилеги,
Ылайланып, анан бир күн жаңылган.

Куюн болуп, алып кетти учуруп,
Нур тилегин азезилдер аздырып.
Шарактаган үнгө кайдан кошулду?
Шайтан кыздар кетти аны азгырып.

Табылбаса чабалактап өрт алып,
Бир татымга түшүп күнү зар болуп.
Ай чырайлуу эми аппак пери өчтү,
Ушул күндө бар болуп да, жок болуп.

Жалгыз татым жанына тынчтык бербей,
Бул жашоонун жүзү ага жабылып.
Айбанга окшоп бирөө жүрөт элигип,
Куюн болуп, көөдөй түндү жамынып...

Айперим, айдай кызым

Каткырып күлсөн талпынып,
Жадырайм, жарпым жазылып.
Буулугуп азыр турсам да,
Булуттуу ойлор чачылып.
Кылыгың сениң, татынам,
Көңүлдү кетет сапырып.

Колуңа тийсе баарысын,
Кемирип, шимип көрөсүң.
Көтөрүп койгон адамды,
Көзүнөн бери өбөсүң.
Баргың жок чоочун бирөөгө,
Мулундап качып жөнөйсүң.

Өзүңдү- өзүң тай-тайлап,
Жыгылып, туруп жүрөсүң.
Мышыкты кечке уйпалап,
Жүндөрүн жулуп жүдөттүң.
Быдырап турсаң апалап,
Садагам, сарым чүрөксүң.

Урушуп койсом бултуюп,
Таарынып калдың туйтундап.
Көзүңө келип мончок жаш,
Кирпикте турат жылтылдап.
Чыдабай кайра жытгасам,
Жүгүрүп кеттиң быйтындап.

Кайрадан күлсөн талпынып,

Жадырайм жарпым жазылып.
Буулугуп азыр турсам да,
Булуттуу ойлор чачылып.
Кылыгың сенин, татынам,
Көңүлдү кетет сапырып.

Кусалык

-Сагындыңбы, уулум? Сагындың.
Жүргөндүрсүн күндө жол карап.
Улутунуп, далай умсунуп
Жомок болуп сага мен тарап.

Куса болдуң уулум, билемин,
Окшош мага бирөө көрүнсө.
Жүгүрөрсүң там-туң жыгылып.
Шылтоо тутуп болбос нерсени
Кеткен чыгаар көз жаш сыгылып.

Барам, уулум, бүгүн барамын,
Таң атсынчы, тарап жылдыздар.
Бир аз чыда, жаным, чыдагын.
Чоң эненди алдап жагынып,
Чоң атандын чачын сылагын.

-Сагындыңбы, уулум?
Мен да сагындым!!!

Эскерүү

Жыйырма бешке чыкканымда, апаке,
Жаш калдың деп өксөп жатып көз жумдуң.
“Апакебай, эми эмне кылам?”- деп,
Көз жаш төгүп, бөбөк болуп мен турдум.

Жашоо-турмуш отко-сууга ыргытып,
Энесинин эркеси эле дебеди.
Уул-кызымды чоңойтоюн деп жүрүп,
Үй турмушка бышып калдым мен эми.

Алыска бир сапарга узаарымда,
Апа сенин элесинди көп эңсейм.
Аздектеген нерсем кала бергенсип,
Кагылайын апакебай, сени эстейм.

Башымдан суу айлантып чаччу элең,
Алыс жолдон азып, чарчап келатсам.
Азыр дагы араң бутум шилтенип,
Апакем ай, сени эстеп келатам...

Апамды көргөн карылар

Айылымдын карылары айланайын,
Адегенде кезигишет бүшүркөшүп.
Тааный албай, таанып алышат.
Кайра-кайра сүйүп жүзүмдөн,
Жетине албай сурап калышат.

Жетине албай бири-бирине,
Ата-энемди муңайып эскеришип.
Балдарымдын сылап маңдайын,
Чын дил менен мээрим төгүшүп.
Көздөрүнөн аяр өбүшөт.

Ата-энемди көргөн куттуу карылар,
Силердеги пейил жоктур ааламда,
Силердеги жөнөкөйлүк, эстүүлүк,
Апакемдей көңүлүмдү көктөтүп,
Акыл болуп келатат жугуп мага!..

Кайырчы тагдыр

Балдагына сүйөп бүткүл өмүрүн,
Арман жутуп көчөдө бала турат.
Жалгыз колун сунса аттиң, калтырап,
Көздөрүнөн мөлтүрөгөн жаш кулап.

Шоола да түшпөйт караңгы дүйнө,
Капырай азиз, убалы кимге?
Айта албай муңун, уга албай дудук,
Тагдыр ай, мынча таш боорсуң неге?

Ойноп жүрсө болмок бойтондоп,
Боз топурак кечип чаң салып.
Жылдызы өчүп, жайнап күлө албай,
Боздоп көңүл, боздоп муңканып.

Ырайым тилеп, кайырчы кургур,
Жанынан өтсө жалдырап тиктеп.
Агылып кеткен көп элден бөбөк,
Мээримди күтүп, убайым издеп.

Майыптык анын айыбы беле,
Майтара көрбө баланын көөнүн.
Беш, он сом сизге кенч болуп бербес,
Уялта көрбө сунулган колун.

Сындыра көрбө көңүлүн назик,
Кең пейил элбиз, кененбиз дале.
Аяна көрбө калайык- журтум,
Жоголот акча чөнтөктөн деле.

Мен шаарга ашык болдум

- Бейиш кайда , - деп калышса негедир,

- Ошто дегим келип зорго токтоймун.

Сулаймандын чокусунда баратсам,
Салкын желге саамайларым өбүлүп,
Беш салаамдан күндүн нуру төгүлүп,
Ушул шаарга ашык болдум окшоймун.

Тентек ойлор булуттардай самсаалап,

Ээрчип барып тоого чыгып алышат.

Баео балдар дүйнө капар жүгүрүп,

Таштан-ташка улак болуп түйүлүп,

Ой-кыялым бала болуп тызылдап,

Оюн болуп бөбөк менен жарышат.

Аппак үйү көзгө Бабур бабамдын,

Жомоктогу сыйкырдуу алтын сарай.

Карап туруп туу чокудан шаарымды,

Капилеттен өз оюмдан селт эттим.

Жыбыраган үйлөр бүт тызылдашып,

Ушул тоого жүгүрүп келаткандай.

Түн бир оокум болуп калды көрүнөт,

Үргүлөгөн шаардын көзү илинип.

Эч ким эми мени көрбөйт, - дегенсип

Аста тиктеп уялыңкы ийилип.

Ай акырын түшүп келип чечинип,

Ак-Буурада сүзүп жүрөт киринип.

- Бейиш кайда,- деп сураса бирөөлөр,

- Ошто,-дегим келип зорго токтоймун.
Жер-жемиштер бышкан кезде укмуш ай...
Ош-Ош эмес, Ош жемиштин мекени,
Карактерим сулуулукка сыя албай,
Ушул шаарга ашык болдум окшоймун.

Эки чүрпөм - эки азамат

Бирөөнүн жаман сөзү тийип кокус,
Көңүлү сынбасын деп калкаладым.
Эр жетип, көз алдымда жигит болуп,
Азамат болупсуңар байкабапмын.

Кечээ эле эрбендеген эки чүрпөм,
Бой жетип, экөөң бүгүн эки азамат.
Тындырбай телефондон кыздар сурап,
Тынч албай кечиксеңер жүрөк туйлап.

Адам бол, айланайын азамат бол,
Жарыгың башкаларга тийип турсун.
Бир жанын жандык деле багат уулум,
Керегиң Эл-Журтуңа тийип турсун.

Алыста жүрөсүңөр айланайын,
Келишкен эки жигит, эки чүрпөм.
Кайсы жыл, кайсыл күнү кайсы саатта,
Келиндүү болумун деп күтүп жүрөм.

Кечээ эле эрбендеген эки чүрпөм,
Эр жетип калыпсыңар байкабапмын..

Уулдары кайда?

Жонуна мүшөк көтөрүп,
Чет элде жүдөп самсаалап,
Аялы жүрөт кыргыздын.
Балдарын эптеп бага албай,
Тамакка чай пул таба албай,
Катыгүн, эркеги кайда кыргыздын?

Басаарга жол жок бытырап,
Базарда кечке тополоң.
Алгандан көп сатканы,
Аялдын баары топтолгон.
Отуруп кечке сыз жерде,
Оорунун баары козголгон.

Аракка тоюп сандалып,
Жигити жүрөт кыргыздын.
Базарда байлык топтойм деп,
Байлык тургай айлык жок.
Акча тургай тыйын жок
Эркеги жүрөт кыргыздын.

Сагыз сатып, кант сатып,
Балдары жүрөт кыргыздын.
Назиктик тургай, көрк тургай,
А-а дегенде алкынып,
Күнгө күйүп күйпөктөп,
Кыздары жүрөт кыргыздын.

Көңүлүм сыздап көргөндө,

Аялын аяйм кыргыздын.
Калтырап колу турса да,
Тириликтин айынан,
Базарда жүргөн бечара,
Карысын аяйм кыргыздын.

Жакырланып эл турса,
Жардам сурап кол сунса.
Катыгүн деп кайрылаар,
Туйгуну барбы кыргыздын?
Тагдырын элдин ойлоочу,
Уулдары кайда кыргыздын?

Кайгала дагы,
“Эч кимди сенче
сүйбөгөм” дегин.
Убада берчи,
“Эч кимди сенче
өбө албайм” дечи.
Шыбыра дагы,
жагымдуу сөзүң аябай.
Угузбай айтчы,
“Эч качан
сенче сүйбөгөм” дегин.
Жалындап сүйчү,
Кылчактап артты карбай.
Өрттөнүп күйчү,
жалының өчпөй,
тарабай.
Жылмайчы дагы,
эзилген жүрөк дүкүлдөп,
дүкүлдөп турсун
бул өмүр бою тарабай...

Айтпа антип, өзүндү да,

Мени дагы алдаба.

Таң нуруна тайкы сөздү жамаба.

Удургуган уйгу-туйгу сезимди,

Бул өмүрдүн мыйзамына камаба.

Уялдым

Өз төшүн өзү койгулап,
Өзүн-өзү мактаган
Келесоо үчүн уялдым.

Акылы жок бир кемпай
Акылдуусунуп көсөмгө
Акыл айтса уялдым.

Өзүн жанга теңебей,
Көрөңгө менен иши жок
көкөлөсө уялдым.

Өзүн-өзү тааныбай,
Алоолоп турган кыпкызыл
күнмүн десе уялдым.

Ошпиримде Тумар Тоо

Көөдөнүндө согуп турган солкулдап,
Сулайман Тоо оштуктардын жүрөгү.
Ош шаарына турмар болуп тагылган
Ош шаарына түнкү шамдай жагылган
Сулайман Тоо - Ош шаарынын жүрөгү.

Дүйнө жүзүн дүңгүрөткөн аты бар,
Жер жүзүндө не бир укмуш жерлер жок.
Асман тиреп кооздолсо да канчалык,
Чок ортого жүрөк болуп тагылган,
Сулаймандай ыйык, сулуу тоосу жок.

Тарам, тарам бүт денеге тараган,
Кан тамырдай Ак-Буурасы агылат.
Мажрүм тал саамайлары самсаалап,
Үч кылымды уламыштай жашаган,
Ошпиримде достук шамы жагылат.

Ыйыктыгын уламыштар улаган,
Кереметиң алыс жерде сураган.
Сыйынууга келип алыс-жакындан,
Сыйкыр таштын сырын айтып бабалар
Кылымдардан кылым сырын уга алган.

Алай жери керемет

Аскалары көк асманды чапчыган,
Алай жери Теңир мээрим төккөн жер.
Алымбектей датка атабыз төрөлүп,
Курманжандай датка энебиз өткөн жер.

Жайын-кышын арча жыты аңкыган,
Тоолору да, суусу, жери керемет.
Асман толо жылдыздары жымындап,
Алай таңын сүрөттөсө сөз жетпес.

Жер алдынан атырылып Жылуу-Суу,
Дартка даба издеп келген андан көп.
Керемети менен жердин кооздугун,
Айтуу кыйын кур сөз менен сүрөттөп.

Жүрөгүндө эмне болсо түз айткан,
Адамдары ачык болот Алайдын.
Сууларындай мөлтүрөгөн таптаза,
Кыздары да сулуу келет Алайдын.

Жылдар менен кусалыгым эскирип...

Аска-зоодон так секирген улактай,
Теңир тоонун тентек кызы мен элем.
Шоктугумду апам гана кечирип,
Бой тартканда токтолосуң дечү элең.

Бой жеткенде көзүң албай көзүмдөн,
Перидейсиң, көз тийбесин дечү элең.
Көз мончокту тагып жатып колума,
Тынчың кетип, убайымды жечү элең.

Кеткенимде кыздар менен көчөгө,
Үйгө кирбей, сыртта күтүп турчусуң.
Алыс жактан кокус жаным ооруса,
Апакем ай, аны сезип, туйчусуң.

Өксүп, өксүп, ыйлап ие жаздаймын,
Апа, сени эстегенде эчкирип.
Жылдар гана жан дүйнөмдү дарылап,
Мезгил менен кусалыгым эскирип.

Агам Аскарбек Салымбековго

Дөөлөттү да, бакытты да теңирим,
Ниетине карап берет адамдын.
Байлыгына, мансабына мас болбой,
Көлөкөсү тийип турат агамдын.

Үмүт артып үшүп келсе жылытып,
Көңүлүнө далайлардын шам жакты.
Бечараны аяп, жөлөп, тургузуп,
Байкуштун да жүрөгүнө баш бакты.

Атакты да, даңкты дагы теңирим,
Көөдөн кербей көтөргөнгө ыйгарат.
Эл-журтунун намысына чеп сымал,
Агабыздай азаматтар тура алат.

Эл ичинде эл мүдөөсүн ойлогон,
Мартабалуу уулдарга бак консун.
Элин сыйлап, элдин жүгүн көтөргөн,
Агабыздай азаматтар көп болсун.

Иним Маматжан Анарбаевге

Таңда нур чачып тийгендей,
Күндөй ачык ниетиң бар иним.
Теңирим сени колдосо экен,
Теңирге жакчу пейилиң бар иним.

Өмүрлүү бол, өсө турган жигитсиң,
Өнчү адамдын өзгө менен иши бар.
Элин ойлойт, журтуна болот карамдуу,
Эр, азамат, элден чыкчу мыктылар.

Ооматың арта берсин, бактылуу бол,
Маанайың ачык болсун бүгүнкүдөй,
Жарыгың башкаларга тийип турсун.
Пейилиң кенен болсун күнүмкүдөй.

АҢГЕМЕЛЕР

ТҮШТҮККӨ ТҮШКӨН КЕЛИН

Бишкектен Ошко самолетто учтук. Менин самолетто биринчи учушум болчу. Тилек жебиреп жаңы келин кандай болоорун, эмне кылуу керек экенин, атасына, апасына, бир туугандарына кандай мамиле кылаарымды, эртең менен эрте туруп эшиктин алдын шыпырышымды, үйгө ким келсе да сылык сыпаа тосуп алып, эшиктин алдына чейин узатышымды, айтор жаңы келинге тиешелүү эрежелердин бардыгын айтып баратат. Мен бир сөзүн угуп, бир сөзүн укпай толкунданып кетип баратам. Көзүм кебездей аппак булуттарда. Колума кармалчудай, жупжумшак.

-Үйдү айланып чуркайсың, - деген сөзү кулагыма шак дей түштү.

- Үйдү эмнеге айланып чуркайм ыя?

- Мен баятан бери эмнени айтып жатам? Дагы жакшылап угуп ал, жаңы келген келинге өпкө чабат. Ошол өпкө чабаар замат, буйдалбай үйдү он жолу айланып жүгүрүп келишиң керек.

Элдин баары карап турса күшүлдөп үйдү айланып чуркап бараткан өзүмдү элестетип көңүлүм азып кетти.

- Үйдү айланып жүгүрбөй койсом болбойбу?

- Болбойт, анда Абдыназардын келини салтты бузду, түндүктөн келген да, ошон үчүн кайын-журтун тоготподу, үйдү тегеренип жүгүрбөй койду

дебейби. Ата-энемди сөзгө калтырбайлы, - деди сырдуу жылмайып.

Мен унчукпай калдым. Мейли жүгүрсө жүгүрө берем го, жүгүнгөнү, башка салттары биздикине эле окшош экен, ушул жүгүргөнү кызык экен, ыңгайсыз деп койдум ичимден.

Агыча Оштун аэропортуна да жетип калдык. Ал жерде достору, туугандары шандуу тосуп алышып, Тилектин үйүнө сапар тарттык. Өзүмчө опкоолжуйм. “Түндүк тараптан барган келиндерди Оштуктар жаман көрүшөт, “Аркалык”,- деп бөлүшөт экен, кайненелери күн көрсөтпөй кодулайт экен деген сөздөрдү көп уккандыктанбы, айтор жүрөгүм туйлай баштады. Үйдүн эшигинин алдында көп эл чогулуп турушуптур. Машинадан түшкөндө биздин үстүбүзгө конфет, печенье чачып, узун бойлуу, Тилекке окшош аял мага ак жоолук салды. Жүзү жылуу аялды көрүп коркконум тарай баштады. “Жүз жолу жүгүнүшүң керек”, - деген Тилектин сөзүн эстеп тынбай жүгүнө баштадым эле, “болду балам, болду, өмүрлүү бол, бактылуу бол, акжолтой келин бол”,- деп бетимден өптү. Кандай келин болду экен деп таңданып тиктегендерден да, сын көз менен сыдыра карагандардан да ийменип, эмне кылаарымды билбей кызарып турганымда жанагы аял кашык менен оозума сары май салды. “Өпкө алып келгиле, өпкөнү”-, деген сөздү укканда жүрөгүм “болк” дей түштү. Тилек экөөбүздү катар тургузуп, биз жакка каны шоргологон өпкөнү көтөрүп келатканын көрдүм. Анан бирөөлөр бир нерселерди сүйлөп жатканын билем, эмне дегенин

укканым жок. Эси-дартым бул узун огороду бар үйдү он жолу кантип тегеренип чуркайм, элдин баары жабылып мени тиктеп турса деп ойлой бердим. Бутумда да кыйраткансып бийик такалуу туфли. Өпкөнү ары алып кетээр замат коргонду айланып чуркап жөнөдүм. Тургандардын бардыгы эч нерсе көрбөгөнсүп мени жабыла карап калышты. Көзүм боорун тырмап каткырып жаткан Тилекке түштү. Коргонду бир айланып, экинчи ирээт айлана баштаганда жанагы башыма ак жоолук салган аял алдымдан утурлай чуркап жетип:

- Кой садагаң кетейин, Тилек тентек ошентип жөн жүрбөйт. Сени тамашалаган турбайбы, жаңы келин антип чуркабайт айланайын- деп, бетимден өөп үйгө алып кирди.

Эшиктин алдында тургандардын бардыгы күлүп жатышыптыр. Ызамды айтпай эле кой, ыйлап жибере сактап зорго кармандым.

-Сени шашпа, деп коём ичимден Тилекке ызырынып. Көшөгөгө аялдар кирип жоолук салышып, “Ак жолтой келин бол”, “бактылуу болгула”, “кошконуң менен кошо кары” деп тилектерин айтып, бетимден өөп кетип жатышты. Жаңы келинди көргөнү келип таң калып караган кичинекей кыздар да бар. Тилек бир убакта көшөгөгө баш бакты, күлүп жүрөт, шылдындап. Ачуум эчак тарап кеткен болсо да “сениби!” дедим.

- Эй ыйлабай эле отурасыңбы, ыйлабайсыңбы!,- дейт.

- Эмнеге ыйлайм,- дедим.

- Тилектин аялы эрге тие албай араң жүргөн неме көрүнөт, ырсандап күлүп отурат дебейби, калп деле болсо ыйламыш этип бетиңе шилекейинден сүйкөп койбойсуңбу, биздин айылга келген келиндердин бардыгы көшөгөдө ыйлап отурушчу, бол эми ыйла, өңгүрөп ыйлап калсаң, ыйлабасаң деле жоолугунду ылдый тартып алып уу-уу-уу дей бербейсиңби, эл сени ыйлап атат бечара дейт, болбойсуңбу деп демите баштады.

-Баятадан бери күлүп эле отуруп эми ыйлап баштасам уят эмеспи, ыйлабайм,- дедим. Кошо келген курбу кызым жаңы келин келсе ыйлачу эле, ушуну ойлоп койбоптурбуз да,- деди. Аңгыча көшөгөгө баш баккан апасына Тилек “Апа, келиниңиз кетем деп ыйлап атат, жеткирип коеюнбу” деди.

- Дагы эмнени быштагың келип турат, келиним ыйлабай этпей эле отурат, кара шумдукту баштабай тынч отурчу,-деди. Ый дагы Тилектин кезектеги тамашасы экенин ошондо түшүндүм.

НИКЕ

Кечинде молдо чакырылып, нике кыйыла турган убакыт келди. Молдонун сүйлөгөнү көшөгөнүн ичине даана угулат.

- Кыздын атасынын атын сурагылачы, - деди молдо. Тилек экен,- деди Тилектин досу. Ой Тилек экенин мен деле билем, кыздын атасынын атын сурабайсыңбы?

- Ошол кыздын атасынын аты Тилек турбайбы,- деди Медер.

- Мунуңардын дени-карды соо немеби, же ичип алганбы, башка бирөөнү сураткылачы, кыздын атасынын атын сурап келсин!

-Ошол кыздын атасынын аты Тилек экен да, - деди Жыргал.

- Астапырылла, - деди таң калган молдо.

КАЗАН КӨӨЛӨГӨНДӨ

- Эртең айылдагы аялдар келишет. Сен аялдар отурган бөлмөгө кирип казан көөлөйсүң. Адегенде кирип жүгүнөсүң анан казан көөлөгөндөн кийин бурулбай артың менен чыгып кетишиң керек, - деди. Бизде түбүнө көө толуп калган казанды көмкөрүп алып кыргыз менен көөсүн кырат. Ошону казан көөлөйт, - деп коебуз. Аялдар отурган жерде менин казандын көөсүн кырганым, көөнүн үйдүн ичине учуп атканы, колум, бетим көө болгону элестеп кетти.

-Мен казан көөлөбөйм,-дедим. “Эмнеге ботом, анын анчалык деле кыйынчылыгы жок. Тамак салынган казан турат. Чөмүчкө ак пахтадан жип өрүп байлап коебуз. Сен казанды аралаштырып гана коесүң”,- деди. Өх,-деп эс ала түштүм. Аралаштырып эле коюш керек болсо аралаштырам, мен көөсүн кырышым керек турбайбы, - деп коркподумбу,-дедим.

Эртеси аялдар келгенде кирип казан көөлөдүм. Аялдар баталарын беришип, бирден жоолук

салышты. “Казан көөлөбөйм” дегенимди эстеп көпкө чейин күлүп жүрдүм.

ЭШИК ШЫПЫРГАНДА

- Таңкы саат 4тө атам менен апам турушат, сен күн сайын 3тө туруп үйдүн алдын, короону мизилдетип шыпырып коюшуң керек. Анан эң баалуу көйнөгүңдү, эң бийик такалуу туфлинди кийип алып шыпырууң керек, - деди Тилек.

- Эмнеге, көйнөгүм чаң болуп калбайбы? Анан бийик така менен ыңгайсыз дагы, - дедим.

- Себеби кошуналардын келиндеринин бардыгы эртең менен эрте эң кооз көйнөктөрүн кийип алып эшик шыпырышат. Кокус сени кошуналар көрүп калышса бечаранын жаңы көйнөгү жок көрүнөт деп кеп кылышат,-деди.

- Жаңы келинге өтө кыйын экен да, мейли эми каникул бүтсө кетип калам да, эшигин шыпырып кое берейин, - деп койдум ичимден. Мен саат 3тө турсам таң ата элек экен. Көчө чырагын жактым да эшиктин алдына суу сээп шыпырып койдум. Эртеси дагы саат 3тө эшик алдына суу сээп жүрсөм кайненем чыгып:

- Ээ катыгун бул эмнең, биринчиден эшик алдын бир жумада бир шыпырсаң болот. Анан да саат 3тө эмес, таң атканда эле шыпыр балам. Анан алдагы көйнөгүң чаң болбодубу, халатыңды кийбейсиңби! Тигил шиш така кийип алган эмнең кокуй, үйдө каляч толуп жатпайбы десе болобу!

Тилекке ачуум келгенин айтпай эле коеюн.

- Сени шашпа, таң атсын,-деп коём ичимден. Үйгө кирсем Тилек быкылдап күлүп жатат.

НАН ҮЗГӨНДӨ

Күндөрдүн биринде кайненем тандырга нан бышырды. Мен тандырга нан жапканды билбеген соң нан жасашып, даяр камырды жеткирип берип жардамдашып жүрөм. Тандырды биринчи көрүшүм болчу. Бизде нанды көмөчкө же көңкөгө бышырат да. Нан кызарып бышып калган. Баятан бери ысык тандырга нан жабыштырып жүрүп чарчадыбы, же мени сынайын дедиби, айтор кайненем үйгө кирип кыйшайып жатып калды. “Нандарды үзүп келчи балам,”-деди. “Үзүп” деген бизде туурап келчи деген сөз эле. Канчоосун үзөйүн, - десем “баарын”, - деди. Нандын баарын туурап алып эмне кылат болду экен, - деп мен таң калып турдум. Тандырга нан бышырып көрбөгөндөр үчүн өтө кыйын экен. Тандырдын ичи алооогон ысык. Колумду сала албайм, эңкейсем бетим күйөт. Анан ойлондум да тандырдын ичине тактай коюп, бешилик менен улам бышкан нанды чыгарып, баарын чарага салдым. Кичине сууй баштаганын туурасам эки нанды туураганда эле чара додо болуп толуп калды. Анын үстүнө апам: “Эгер нанды ысыгында туурасаң былтыйып калат, тикесинен жөлөп сергитип, суугандан кийин туураш керек деп калчу. Мынча нанды туурап эмне кылат болду экен деп ойлондум

да, чарадагы тууралган нанды кайненемдин алдына алпарып койдум.

- Бул эмне,-дейт таң калып. “Нанды үзүп кел”,- дебедиңизби, дедим.
- Ой орус, мен тандырдан чыгарып кел дедим эле,-деди күлүп.

СЫНГАН ЧЫНЫ

Келин болуп барганыма эки, үч күн болгон. Кокусунан колумдан түшүп кетип бир чыны сынып калды. Жапжаңы, гүлдөрү кооз, жакшынакай чыны болчу. Эң негизгиси кымбатыраак сервиздин чынысы экен. Абдан кыжаалат болдум. Чапталса чаптап коймокмун. Келе элек жатып сервизимдин чынысын сындырып койду, жаңы келин эби, сыны жок, олдоксон неме экен, тарбия алганбы, албаганбы дейт го деп абдан кыжаалат болдум. Чыныны болсо идиш жууган марлиге ороп столдун алдына бекитип койдум. Эшикке чыксам эч кимге көргөзбөй ыргытып жиберем деп ойлогом. Анан унутуп коюптурмун. Бир күнү кайненем: “Ээ Нурила, бул чыныны ким сындырган,-дейт. Эмне дешимди билбей калдым. Мен сындырып бекитип койгом деп кантип айтам. “Жанагы жаңы келин сындырып алып, эмне кылаарын билбей бекитип койгон турбайбы”,- дедим. Кайненем таң калып мени карап туруп, кайсы келин, - деди көрүнөт, анан каткырып жиберди. Сынган чыныдан ошентип кутулгам.

КАЛЯЧ

Идиштерди жууп жүргөм. “Тигил калячты сүртүп койчу” , -деп колума носки карматып койду кайненем. Носки жуулган, таза носки. “Каляч” деген эмне экенин билчү эмесмин. Кол шилтеген жагын карасам столдун үстүндө нан салган кара табак турат. Үстү чын эле чаң экен. Ошол табакты “каляч” дейт болду бекен? Бирок ошол нан салган табакты носки менен сүртпөсө керек деп таң калып турдум. Кайра сурасам дүлөйбү деп ойлосоңу, сурабасам көрсөткөн жагында табактан башка эч нерсе жок экен. Табакты носки менен сүрбөсө керек, - дедим да “эмнени дедиңиз?” , -деп кайра сурадым. “Калячты” дейт кайра. “Каляч эмне?,- десем, тигил бутка кийген деп таң калып карап койду. Көрсө каляч деген галош экен.

ШИМЕК

Каникул бүтүп, Оштон Бишкекке учмакпыз. Самолетко кечкиге билет алдык. Өзүбүз айылдан эртең менен эрте келгенбиз. Убакытты өткөрүш үчүн базар кыдырдык.

Кетип баратканда көзүмө жыгачтан жасалган жаңы ышкырык урунду. Колума алып, оозума салып ышкырсам ышкырылбайт. Тешиктери да көрүнбөйт.

- Муну кантип ышкырам ыя деп коём. Сатуучу күлүп карап турат. Тилек колумдагы -ышкырыкты жулуп алып, ордуна койду да, мени декдендетип сүйрөп кетти.

- Эй, сен бул эмне деп сурап анан оозуна салбайсыңбы!,-дейт. Ал эмне эле десем, ал эркек баланын шимеги дейт. Койчу, шимек деген жиликтен жасалат го, - десем, бизде ошондой, жыгачтан жасалат, анан аны оозго салбайт, - дейт. Акыры ал шимек иштетиле элек, жаңы экен го, деп зорго кутулгам.

ЛЮСЯ АПА КЕЛИН БОЛГОНДО

- Менин байым мага абдан көп чыдады кургурум. «Люсканы наристе курагында алып келгем, оозунан эне сүтү кете элегинде мени ээрчип келген», - деп мени коргоп, сөз тийгизчү эмес. Жаңы келгенде кыргызча бир сөз билбейм. Кайнене, кайнатамдын, бир туугандарынын сөздөрүн өзү которуп берет. Мен дагы жанталашып, келген күндөн сөз үйрөнгөнгө аракет кыла баштадым. Абдыш жокто кайненем менен жандап сүйлөшөм. Шаарда, интеллигенттердин үйүндө, коммуналдык квартирада өскөн мен үчүн жер тамда жашоо канчалык кыйын болсо да бардыгына чыдадым. Кыргыз келин болгондо минтпейт эле дебесин деп үй тиричилигинин бардыгын жасайм. Уй сааганды да үйрөнүп, тандырга нан жапканды өздөштүрүп алгам. Эртең менен эрте туруп эшик шыпырам. Кирип жууйм, гилас дарагынын башына чыгып алып гилас терем, айтор тиричиликтин бардыгына бышып калгам. Бирок сөздөрдү абдан кыйынчылык менен үйрөндүм. Сөздөрдү тетири айтып, бир сөздүн ордуна башка сөз айтып күлкү

болгон күндөрүм абдан көп болду. Анан Абдыш да менин сөз түшүнбөгөнүмдөн пайдаланып тамашалап, башка сөздөрдү үйрөтүп, анан менин сүйлөгөнүмө боору эзилип күлө берчү. Бир окуя азыр да көзүмдөн кетпейт. Ленинграддан келгенибизге бир жылдын жүзү боло элек болчу. Мен кыргызча бир да сөз билбейм. Бир күнү мен короодо иш кылып жүрсөм топураган 5-6 жаш бала кирип келди. Кайнатам да короодо жүргөн. Анан ал киши «Охоо-оо келгиле чочоктор... Келгиле» деп калды. А мен болсо «А-аа үйгө мейман келсе ушинтет турбайбы» деп кайнатам айткан сөздү абдан көңүл буруп жаттап алдым. Көп өтпөй эле Курман айт болуп калды. Курман айтта кайнатамдын ата-энесине куран окутабыз деп даярдандык. Үйдө кой союлду. Дасторконду жакшы жасадык. Анан аксакалдар үйлөрдү кыдырып куран окушат экен. Азыр биздикине келет деп күтүп отурганбыз. Мен короо шыпырып жүргөм. Калгандардын бардыгы үйдө эле. Бир убакта кобур, кобур болуп эле чалдар дарбазадан кирип келатышыптыр. Эмне кылаарымды билбей : «Охоо-оо, келгиле чочоктор, келгиле,-деп жибердим. Үйгө келаткандардын бардыгы бирин-бири карап туруп, чыгып кетип калышты. Мен эч нерсеге түшүнгөн жокмун. Абдышка чуркап барып: «Старики пришли и ушли»,-дедим. «Эмнеге кетип калышты, сен эмне дедиң?,-деди күйөөм. Мен айткан сөзүмдү айтсам аябай күлдү. Анан сен эми чыкпай тур деп ашканага мени камап коюп, аксакалдарды издеп барып, таап келди. Алар куран окуп кетмейинче мен ашканадан

чыккан жокмун. Кийин анан «сага ал сөздү ким үйрөттү эле?»,-дейт. Мен кайнатамдын балдар келгенде айтканын айтсам ого бетер күлө берип жыгылып калды. Мен Абдыштан ал сөздүн маанисин укканда өзүм да боорумду тырмап күлүп, айыл аксакалдарынан өмүр бою уялып жүрдүм.

Абдыш жаңы келин болуп келгенде айылдын ар бир адамына, аксакалбы, байбичеби, келиниби, кичинекей балабы, же кызбы, бардыгына жүгүнүш керек, жүгүнгөндө жөн эле жүгүнбөйсүң, эңкейген сайын «Өл-аа»,-деген сөздү айтышың керек, ошондо гана бул айылдыктар сени ыймандуу келин экен, бизди сыйлап жатат деп айтышат, адегенде апама, атама, үйдөгүлөргө жүгүн,-деген. Эртең менен эрте туруп суу алып келатсам алдымдан кайненем чыгып калса болобу. Мен чакаларды жерге кое калып жүгүнүп кирдим. «Өл-аа» деп да коем. Кайненем мени жандап чакырып алып, Абдыш жаткан бөлмөгө алып кирди да аны чырпык менен чапкылап кирди. Абдыш качып жүрөт, мен эч нерсеге түшүнгөн жокмун. Кайынсиндим карап турган. Сурасам Абдыш сизге туура эмес үйрөтүп коюптур, жүгүнгөндө «Өл-аа» дебейсиз, ал жаман сөз деп түшүндүрүп берди. Анан келин өзүнөн кичүүлөргө жүгүнбөй турганын да кайын синдим үйрөттү. Ошондон кийин билбегенимди Абдыштан эмес, кайын синдимден сурачу болдум.

Кудай бизге бала бербеди, балалуу боло албадык. Бирок Абдыш экинчи жолу үйлөнбөдү. Бала багып алдык. Биз бири – бирибизди өмүр бою сыйлап

өттүк. Бир жолу жаман сөзүн уккан жокмун кургурумдун...

Эне тагдыры

Күн кечтеп бараткан. Аялдамада арыкчырайынан келген ак чач аял телмирип отурду. Канча автобус, троллейбус келип кетти. Аялдамага улам келип автобустарга түшүп кеткендердин аягы үзүлбөйт. Бир гана бий ийриминен үйгө кайта турган кызымды күтүп мен отурам, анан ошол аял. Ким өтүп атат, ким автобустан түштү, ким автобуска түшөт иши жоктой. Көздөрүн ирмеген сайын кубакай жүзүнөн шоргологон көз жашын аарчып коюш оюна да келбейт. Адегенде элес албаганым менен анын нес болгондой түрүн байкап отуруп ооруп калган эмеспи деген ой келе калды.

- Эже, эч жериңиз оорубадыбы? - десем укпады. Эже, - дедим кайра, мүрүсүнө колумду тийгизип. Мени суроолуу тиктеди.

- Бир жериңиз ооруп калбадыбы? - деген суроом эрээркетип жиберди көрүнөт, айтор өпкөлөп ыйлаган аялдын боздогонун угуп, жанында турууга мүмкүн эмес эле. Эмне кылаарымды билбей, кайпалактап калдым, аялдамага келип-кеткендердин баары экөөбүздү карашат. Сумкамдан бет аарчымды алып сундум. Аялдын ыйы кыйлада барып токтоду. Автобустан түшкөн кызымды жетелеп кеталбайм.

- Эже, үйүңүзгө жеткирип коеюнбу, ушул тегеректе Үндөбөй ордунан козголду, өзү басып кеталбачудай ыргалып турат. Колтуктап, аял баскан

жакка кете бердим. Анар кичи району жакка кетип баратты. Экинчи үйдүн алдына келгенде:

- Ыракмат, кете бергиле, мен үйүмө келип калдым,-деди оозун араң кыбыратып. Башка сөз айталбады.

Үйдөн бурула бергенибизде бурчтагы камокто отурчу келин чакырып калды.

- Ай кандай, биз жакта кайдан адашып жүрөсүң ай, тигил Гүлбадам эжени кайдан тааныйсың,-деди оозу толо алтын тиштерин ырсайтып.

- Ал эже аялдамада отурган экен, өзүн жаман сезип турат окшойт, жеткирип келдим,-дедим.

- Эки жылда карып кетти бечара эже. Былтыр 19га чыккан жалгыз баласы өлүп калбадыбы. Күйөөсү жаш кезинде өлүп, ошол баласы үчүн жашады эле. Кийбегенди кийгизип, каалаганын сатып берип, ошонун эле көзүн карап отурчу. Мектепти бүтүрүп, университетке киргизген. Анан баласы сайынып калды.Бечара эже машинасын сатты, жылтыраган буюмдарынын баарын сатты, баласын сактап калууга көп аракеттенди. Бирок ал балакетке бир кирген соң, кайтыш кыйын турбайбы...Акыры өлүп тынды,-деди камоктогу келин шакылыктап. Бир кубанычтуу окуяны баяндагансып, көңүлдүү. Тигил аялды аяганымданбы, ал келиндин сөзүн жактырбадым.

Андан кийин кыйла мезгил өтүп, анда-санда эсиме түшө калганда гана Гүлбадам эжени аяп калганым болбосо, күнүмдүк тиричилик менен бул окуяны акырындап унута баштагам. Бир күнү мончодон кезиктирдим, баягыдай нес болгонсуп

ойлуу, кайдигер. Бирок мени тааныды. Кайда иштейсиң, синдим, канча балаң бар, балдарың канчага чыкты,-деп сурады. Журналистмин десем көздөрү жанданып, мага бир нерсе айтайын деп барып токтогонун байкап турдум. Бирок эч нерсе оозунуп сурабадым, батына албадым. Жан дүйнөнүн жарасын козгогондон жаман нерсе жок эмеспи. Анын үстүнө жанагы камоктогу келинден бул эженин тагдырын уккандан бери аны аяп жүрчүмүн.

-Жүрөгүм кысылып чыдай албай кеттим, мен кете берейин, синдим,-деди бир убакта эже. Убактың болсо мага барчы, журналист болсоң сага айтаар сөзүм көп, - деп телефонун берди. Тыкан жүрүм-турумунан, маданияттуу сөздөрүнөн, айлана-чөйрөсүнө кылган аяр мамилесинен, акыл-эстүү жакшы аял экени байкалып турат. Эртеси эле Гүлбадам эжеге телефон чалып, кечинде сүйлөшүп отурдук.

- Менин ичээр суум болсо бүттү, - деди эже. – Мончоктой уулумдан, болгон үмүтүмдөн ажырадым. Бардык дүйнөм ушул бала болчу. Ушул бала бирөөнүн көзүн карап калбасын деп турмушка чыкпадым. Теңирим мага ушундай тагдыр бергидей жаман жолго да баспадым. Кийим десе кийимден, китеп десе китептен, акча десе акчадан кем кылбадым. Аталуу балдардан ашык жүрсүн, бирөөнүн алдында шагы сынбасын дечү элем. Өзү да мени убара кылбай мектепте жакшы окуду. Чогулуштарда мактоо сөз угуп, балам менен сыймыктанып жүрдүм. Эми Самат мектепти бүткөнү калды. Окуусуна акча керек болуп калабы

деп эки жерде иштей баштадым. Анан 9-класста окуганда эле уулумдун мүнөзү такыр өзгөрө баштады. Кечинде түн бир оокумга чейин көчөдө жүрөт. Эртең менен эптеп тургузуп сабакка жөнөтөм. Сабакка даярданыш кайда, эртең менен колуна тийген дептер менен бир ручканы көтөрөт да кетет. Эгер мен ишке эртерээк кеткен болсом, ошол бойдон кечке уктап жата берет. Түштө туруп тамак ичет да кайра уктайт. Кайра кечинде кетет. Баягыдай кол кабыш кыла коёюн деш кайда, урушсам орондой баштады. Катуураак урушсам үйдөн кетип калып келбей коет. Кайра өзүм издеп алып келем, ыйлап да көрдүм, эки күн оңолуп калат дагы, кайра дагы эле ошол кейпине түшөт. Оңолоор деп алаксытышка аракет кылып, каратэ, кикбоксинг ийримдерине жаздырсам эки күн катышат дагы барбай коет. Баламдын көз алдымда бузулуп, өчүп баратканын көрүп туруп эч нерсе кылалбадым. Байкатпай уктап жатканда колдорун, буттарын карап коём. Жанагы апийимин же дагы башка балакетин сайынып алдыбы деп. Колу, бутунда так жок. Анда көңүлүм ордуна келе түшөт. Бирок түндөсү эмне кылып жүрөт, эмне мынча жалкоо болуп кети, эмнеге сабак окугусу келбейт, эмнеге мынча орой болуп кетти деген ойлор мага тынчтык бербейт. Мектепте мугалимдерге жалдырап баа койдурам. Алар да мени бир чети аяп, бир чети сыйлашып, аргасыз баа коюп беришет. Эптеп оңолоор, окуп кетээр деп ойлойм. Анан 11-классты бүтүп атканда тамырларында ийнелердин тактары пайда боло баштады. Биринчи көргөндө өлүп, кайра

тирилдим. Ишенсең көзүм тунарып, эч нерсе көрөлбай калдым. Жүрөгүм чыгып кете жаздады көрүнөт. Бир канча күндөн кийин өзүмө келип, акылымды жыйнап ойлонуп көрдүм. Бир нерсе кылыш керек да... Тааныш врачтарга барып кеңеш сурап, баламдын кыял-жоругундагы өзгөрүштөрдү айтып, ийненин тактары пайда болгонун айтсам, уулунуз демек мурдатан эле баңгизатын чегип, же жыттап жүргөн болуу керек. А сайынууга жаңы өтүптүр, мейли алып келиңиз, анализ алып текшерип, баңгиликке баш байлаганына канча болгонун аныктап, дарылаганга аракет кылып көрөлү. Бирок сиздин айтышыңызга карасак балаңыз баңги затына көз каранды богонуна бир топ эле убакыт болуп калган көрүнөт, уулуңуз менен өзүңүз ачык сүйлөшүп, дарыланганга мажбурлаңыз, өзү каалагандай болсун деди. Балам мага ачык айтабы!!! Жалдырадым, ыйладым, бирок уулум мойнуна албады. Акыры бир жаш врач өзү таанышып, анан сүйлөшүп дарылай баштады. Мен билмексенге салып, врач менен гана сүйлөшүп турдум. Болгон чогултканымды жумшадым, машинамды саттым, алтын буюмдарымдын баарын саттым. Мага уулумдан артык эч нерсе жок эле. Анан балам оңолуп, турмушка кызыгуусу пайда боло баштады. Университеттин юридикалык факультетине тапшырып, өз күчү менен өтүп кетти. Менин ошондогу сүйүнгөнүмдү сөз менен айтып бералбайм. Ишенесизби, анын акылы укмуш болчу. Биринчи сессиясын жалаң 5ке тапшырды. Экинчисин дагы. Анан эле экзамен жууйбуз деп

достору ээрчитип кетип эле балам ошол кеч келбеди. Таң атканча эшик алдында турдум. Ыйладым. Жүрөгүм бир жамандыкты сезип, туйлап турду. Эртең менен алтыларда келди уулум. Отургучта отурат элем, колумду кармап: -Тоңуп калган турбайсызбы, ой мен эми чоңойбодумбу, келем да, үйгө кирип уктай бербейсиби,-деди тамашалап. Асел кошуп чай берди. Анан уктап калды. Бир кыз телефон чалат. Эптеп ушул кызга алаксыса экен дейм. Балам кайра дагы өзгөрө баштады. Өзгөргөндө да укмуш өзгөрдү. Адегенде сабакка барбай койду. Университетти таштады, эс-учун билбей, уйку-соонун ортосунда жүргөндөй эс-мас болуп калды. Ушул менин жалгызым, Саматым экенине ишенбей кеткен күндөрүм да болду. Баягы менин кыйынчылыгымды айттырбай сезип, аяп турган сезимтал балам жок. Акыркы күндөрү акчаң барбы апа, акча деп эле калды. Өзүнүн видеомагнитофонун сатты. Мен дагы болгон баалуу буюмдарымды саттым. Бирок бул азаптуу күндөр эч качан бүтпөчүдөй. Мен эми балам менен жакшылап сүйлөшүп, кайрадан дарылатайын деп, балама батынып айта албай жүргөм. Четин чыгарсам ататпайт. Порошогу түгөнгөндө балам өлүп, кайра тирилчү болду. Мындай мезгилде мен анын жанында туралчу эмесмин. Эптеп акча таап беришке аракет кылып калдым. Анан бир жолу иштен келсем балам чалкасынан жатыптыр. Жанында шприци, анан бул каты жатат,-деп көз жашын көлдөтү эне. –Денеси муздап, жүрөгү эбак эле токтоп калыптыр. Ишенген жокмун. Кантип эле,

кантип эле мени таштап кетсин? Эсим ооп баламдын башын кучактап ыйлап отура берипмин. Анан эсиме келгенде бакырып ыйладым. Кошуналар чогулушту, мен түш көрүп жаткансыйм. Катты кайра, кайра окуйм, ишенбейм... Балам мени тамашалап жаткандай туюла берди.

“Апа, апакебайым, жаным апа. Ушул катты сенин окушунду ыраа көрбөс элем. Сенин мени канчалык аздектегениңди, мени канчалык аяарынды абдан жакшы билем. Бүткүл өмүрүңдү мага арнадың эле, ошол мээнетиңди кайтара албадым. Көп максаттарымды аткарууга чамам жетпеди. Ал үчүн эч кимди күнөөлөй албайм. Бардыгына өзүм, өз эркимдин боштугу себепчи болду.

Өз алсыздыгымды жеңүүгө көп аракет кылдым, апа, эрким жетпеди. Сиз айткандай айланамдагы бузулган досторум оюмдагын аткарууга мүмкүнчүлүк беришпеди. Эгер кааласам ушинтип жашай бермекмин, бирок антип сизди тирүүлөй тозокко салгым келбеди. Сиздин мен баңгиликтин сазына тереңдеп баткан сайын өчүп бараткан үмүтүңүздү, санаа чеккен кайгылуу көздөрүңүздү чыдап көрө албайм апа. Туура, мен үчүн абдан көп кыйналдыңыз. Жапжаш туруп эле телмирип кемпир болуп калдыңыз. Менден башка акыл-эстүү уул болсо сиздей энени төбөсүнө көтөрүп алмак. Менин дагы бир акмакчылыгым ушул болду. Бир кызды жакшы көрүп калдым. Келиндүү болсом, небере жетелесем дечү элениз. Ал тилегиңизге да жетпедиңиз. Сиз келин кылып алсам дегендей татынакай кызды сүйдүм. Бирок мен сизди

бактысыз кылгандай, ал кызды да бактысыз кылмакмын. Сиз төшөктөрүңүздү жыйган текчеде менин папкама күндөлүгүм бар, ошол күндөлүккө баарын жазып жүрдүм. Ошого эрким жетти. Жок дегенде ушул күндөлүк жазганга убакыт тапканыма өзүм азыр сүйүнүп жүрөм. Өзүңүздөн башка киши окубасын. Менин жашоом көпчүлүккө кандай табышмак болсо, өлүмүм да табышмак бойдон калсын. Айгүл сизге сөзсүз келет болсо керек, мени эстегениңизде ошол кызды көрүп, уулум ушул кызды сүйдү эле деп көзүңүздү тойдуруп коюп жүрүңүз. Не дейин апа, сиз менен коштошо албаганыма, мен деп жүрүп карып кеткен жүзүңүздөн сүйө албаганыма, акыркы ирээт сизге эркелей албаганыма абдан өкүнөм. Мен бул кадамга атайын бардым апа, антпесем сизди мындан да узакка кыйнамакмын. Айгүлдү да кыйнамакмын. Душман, досторуңузду алдында сиздин мындан да кичирейгениңизди, басынганыңызды көргүм келген жок. Кечире алсаңыз мени, эси жок уулуңузду кечирип коюңуз. Эгер тигил дүйнө бар экени чын болсо ошол дүйнөдөн кезигээрбиз.

Самат.

12.05.2001

Эже мага Саматтын күндөлүгүн ыйлап туруп берди.

- Ушул күндөлүктү газетана жазчы, сиңдим. Балким баңгилик деген балакетке кабыла элек өспүрүмдөргө биздин окуябыз сабак болоор. Мага

окшогон бир шордуу эне баласын ушул балакеттен сактап калаар. Күндөлүктү кайтарып берээрсин, - деди эже узатып жатып. Жакшынакай кылып материалга ороп бекитип алыптыр.

Күндөлүктү Гүлбадам эженин көзүнчө ача албадым. Бадырайган, катасыз жазылган күндөлүктү Самат 9-класста баштаптыр.

* * *

“...Эшикке биринчи кар жаап коюптур. Кичинемде биринчи кар жааганда чана тепкенге шашылчумун. Азыр деле ойнооктугум кармап, муз тебе коймоюм бар.

Акыркы кездерде негедир бардык нерсеге кызыгуум өчүп бараткандай. Сабак окугум келбей калды. Сабакка барганым менен эч нерсе түшүнбөйм. Анан эжеке даярданбапсың деп жини келип уруша баштайт.

Экинчи сабактан чыгып кетем да Азаматтын үйүнө барып “уктайм”. Азамат “алигиден” таап келет, анан экөөбүз чегебиз да уктай беребиз. Кээде башка балдар кошулушат. Үйүндө эч ким жок. Апасы Россияда коммерция кылат, атасы кечке иште. Иниси сабактан саат үчтөрдө кайтат. Үчкө жакын мен үйгө келип калам. Сабактан келдим деп коём. Апам бечара ачка болдуң деп тамак-ашын оозума кармайт. Кээде апсыгып, аябай көп тамак жейм. Кээде оозума эч нерсе алалбайм. Билбейм, ушундай болуп калдым”.

* * *

“Бүгүн негедир уйкум келбей койду. Чеге турганыбыз түгөнүп калып, тамеки чектик, арак ичтик, негедир болбой койду. Заңылдап эле башым ооруп жатат. Сиркем суу көтөрбөйт. Алигиге көнөт деген чын көрүнөт. Апамдан кечээ эле мектепке сурады деп акча алгам. Бүгүн кандай шылтоо тапсам экен?”

* * *

“Бүгүн өмүрүмдө биринчи жолу апамдын алтын шакегин алпарып сатып жибердим. Атаң белек кылган деп ошол шакегин жакшы көрчү. Башка аргам жок эле. “Алигини” карызга ала берип, карызым көбөйүп кетти. Аны чекпесем өлүп кала жаздайм. Жаңы баштаганда дос, сен үчүн бекер эле деп добрый болуп жүргөн Урмат бүгүн “карызыңды төлөбөсөң катынсың”, - деди. Намыстанып кеттим да, апамдын шакегин алпарып сатып жибердим. Карыздардан кутулдум, калганына джинсы, свитер алып алдым. Апам шакеги жоголгонун эртеси эле билип койду. Мен сатканымды мойнума алдым. Апам менден эч нерсени аячу эмес, бирок бүгүн шакеги үчүн жаны ачынып капа болгонуна таң калдым. Апамдын буюм үчүн капа болгонун ошондо биринчи көрдүм. Өзүм да таң калдым. Мурда мен идиш сындырып алсам, же бир буюмду кокус бузуп койсом, аны башымдан тегеретип ыргытып жиберчү”.

* * *

“Чынын айтсам, мен кээде өзүмдү-өзүм тааныбай калчу болдум. Кичинемде кокустан мышыктын бутун басып алсам да аяп кетчүмүн. Азыр “алигиден” татып алсам болду, жолборс болуп балдарды коркутам. Өзүмдөн кичине балдар алдымда бүжүрөсө өзүмдү арстандай айбаттуу сезем. Жиниме тийсе апамды да кагып жиберчү болдум. Кыжынып эле кыжырым келе берет. Кээде обу жок эле күлө берем. Эртеси кайра аябай кейип, аябай өкүнөм. Бирок бирөөнү аёо сезимим жоголуп бараткандай”.

* * *

“Кечээ апамдын алтын билеригин сатып жибердим. Апам билеригинин жоголгонуна эмес, менин адамдык касиетимди жогото баштаганыма, калп айта баштаганыма абдан кейиди. Чынын айтсам, мен адамдык касиетимди жогото баштадым. Апам ыйлады. Көңүлүмдү сыздатып ыйлады. “Мен сени адам болот, мени багат, мага түркүк болот дечү эмес белем балам. Адам болгондо кыларың ушулбу?” – деген сөзү мени өрттөп, тебелеп-тепсеп турду. Аргам болсо жерге кирип кетким келди. Ушул балакетти экинчи оозума албай койбосом деп ойлодум. Өпкөлөнүп апамдын билеригин алпарып сатканымды, балдардын... баарын ээрчитип “алигиден” чегип алып, кыздарга барып дискотекага төлөгөнүмдү, кыздар “крутойсуң” деп койсо көрүнгөндү сыйлаганымды эстеп, заманам куурулуп турду. Апамды аядым. Чындап аядым. Кичинемде

мага пулт менен жүрө турган машина сатып берем деп бир ай ишине жөө барганын, түшкү тамакты ичпей акчасын чогултуп, мага эч ким кие элек крассовка сатып бергенин ойлодум. Мен чоңойгондо сизге пальто, атлес көйнөк, алтын сөйкө сатып берем дечүмүн. Апам жетине албай менин сөзүмдү келген-кеткендин баарына айтып мактанчу”.

* * *

“Бүгүн негедир оор ойгондум. Көңүлүм чөгүп, эч нерсеге каалоом жок. Таң атканча бирөө сабап чыккандай. Тамак да ичким келбеди. Апам дагы капа болбосун деген ойдо мектепке эптеп эле кеттим. Сабакты көп калтырсаң эч нерсе билбей калат экенсиң. Китепти окусам деле мээме эч нерсе кирбейт. Мугалимдерге кудай берип салды, эшиктен кирди болду, мага асыла беришет. Туура эмес отурасың, күлөсүң, муну билбейсиң, аны билбейсиң. Айтор биринчи сабактан кийин эле качып кетпесең, ар бири келип мээнди чагышат.

Ушул мугалимдер үчүн апама калп айтчу болдум. Сабакка барбадым десем апам капа болот. Качпай отурсаң бир нормальный сабак өткөн бирөө жок. Же мен баарынын көзүнө мокочо көрүнөмбү, айтор эрмектери мен.

“Алиги” мээнин иштешин начарлатабы, айтор мээме эч нерсе кирбейт. Оюм жалгыз гана ошондо, кантип тапсам? Кимден алсам? Анан кичине убакыт өтүп кетсе эле болду, башым ооруп, кускум келип, ичеги-боорум эзилип кеткендей, сөөгүмдү бирөө

чагып, булчуңдарымды жулмалап тыткандай, муундарым сыздап ооруй баштайт. Мүмкүнчүлүк табылганча өзүңдү өлүп бараткандай сезесиң. Бул ооруга адам баласы туруштук бералбайт. Мен ал ооруну айтып да жеткире албайм. Анан кичинекей бир бүркүм порошоктун жыргалы бир укмуш. Мемиреп, азыр эле ооруксунуп турган бүткөн боюң жазылып, жыргай баштайсың. Көшүлөсүң. Анан күлкүң чыгат. Асманда сүзүп жүргөндөй, калкылдап, көңүлүң заматта ачылат да калат. Бир жаман жери өтө мыкаачы болуп кетесиң. Бирөөнү кордосоң, ыйлатсаң, урсаң моокумуң канат. Анан соолугуп өзүмө келе баштаганда өзүмдү-өзүм жек көрөм. Апам шордуунун азап тартканын көргөн сайын жүрөгүм бырча-бырча тилинет.

“Болду, бул балакетке экинчи жолобойм” деп өтө бекем убада берем”.

* * *

“Мен Азаматтан да, Нурландан да, Жорик, Кубанычтан, бардыгынан кол үзбөсөм бул балакеттен кутула алгыдай эмесмин. Алардын баарынын аталары тутамдап акча табышат. А мен эмнеме темселеп аларды ээрчип жүргөнүмдү өзүм да түшүнбөйм. Ушуларды ойлоп, алардан эми оолактап, эки жума эптеп чыдап өзүмчө жүрсөм, Кубаныч бардыгын бузду. Эшик ачык турган экен, кирип алыптыр. “Жүрү, бир кызга барып келебиз, - деди. – Анан ал кызды “алигиге” көндүрөлү. Бир шишканын кызы, акча деген биздики”, - дебеспи. Ушул сөздү укканда шарт бурулуп кетип калгым

келди. Аңгыча алдыбыздан ак жуумал татынакай кыз чыкты. Кубанычтын ушунча чечекейи чеч болуп чечилгенин биринчи көрүшүм. Тигил кызды баңги деген балакетке кыйбай турдум. Эптеп алаксытып үйүнө кетирип жиберсем деген аракетим ордуна чыкпады. Кызды ээрчитип Кубаныч “ордого” барды. Бардыгы “алигиге” теңселип калышкан. Адегенде Нуржанды аракка алдашты, анан порошок кошулду. Кубаныч болсо Ромеонун ролунда. Бардыгынын бөпөлөгөнүнө, көкөлөтө мактагандарына магдыраган кыз бечара абийиринен кантип ажыраганын да билбей калды.

Ушул окуядан кийин мен өзүмдү да, досторумду да жек көрө баштадым. Эртеси эсине келгенде кыз бечара аябай ыйлады. Эми чоң чуу болуп, баарыбызды каматат го десем, бул окуя ошол бойдон жым-жым болуп калды. Бирок, ал кызды биздин балдар өз топторуна кошуп алышкан. “Алигиден” кийин кыздар дагы мыкаачы болуп, ыплас сүйлөп, кайра жакшынакай кыздарды өз катарына тарткылары келип калышат экен. Кыздардын бири-бирин тепкилеп ургандарын да, мушташкандарын да ушул жерден көрдүм. Ошол кыз эле бул компанияга канча кызды ээрчитип келди. Айрымдары бир келип эле жоголуп кетишти. Бирок көпчүлүгү биздин катарыбызда калды. Бирок мага ал жердеги кыздардын бири да жакчу эмес. Аттиң, кандай гана сонун кыздар болчу...”

* * *

“Бүгүн мен үчүн сонун күн болду. Көчөдөн бир татынакай кыз менен тааныштым. Аты Айгүл экен. Медицина факультетинде окуйт. Мага абдан жакты. Менимче ал кызга да жагып калдым. Үйүнүн телефонун жазып алып, босогону аттап, бутумду чечип эле телефон чалдым. Телефондо үнү андан да назик, жагымдуу угулду. Жан дүйнөмдө бир өзгөрүү болгондой, ошол кызды гана ойлой бердим. Сүйүп калдым көрүнөт. “Чектичи?” Эгер Айгүл билсе ал мени эч качан тиктебесе да керек. Жок, андан ажырай албайм. Демек “муну” таштоом керек. Эрким жетеби? Албетте, мындан кутулбасам болбойт. Деги ушундан кутула алаар бекемин. Ойлосом мындан эмне жакшылык көрдүм? Бөлөлөп өстүргөн апамды азапка салдым, сабактан начарладым, жакшы досторумдун баарынан ажырадым. Менден жаман окуган балдар азыр жакшы окушат. Ушуларды ойлосом ичим ачышат. Кээде күзгүдөн өзүмдү карап коркуп кетем. Эки бетим ичке кирип, арбагым чыгып кетти. Апам келди. Мени шектүү тиктеп, бетимден өптү. Ашканада бир нерсе кууруп, чайга чакырды. Оозума эч нерсе алалбадым”.

* * *

“Үч күндөн бери колума “алигини” албай койгом. Алдастап жанымды коёрго жер таппайм. Апама айталбадым. Жанымды сууруп кетчүдөй бул ооруга туруштук бере албачудай тыбырчылай бердим. Апама башым ооруп жатат дейм. Аспирин берди. Бир аз тынчый калам да, кайрадан

тыбырчылай баштайм. Аңгыча телефон шыңгырады. Айгүлбү деп ала койсом, врач наркологмун, балким сага жардам керектир, барайынбы, - деди. Кандай “ооба” дегенимди да билбей калдым.

Үйгө узун бойлуу жаш врач келди. Мен аны апама досум келиптир дедим да, бөлмөмдү бекитип алдым. Врач кан басымымды өлчөп, качантан бери тартканымды, качан сайынганымды сурады. Анан бир укол сайып:

- Эртең менен кел, анализ алып текшерип көрөлү, дарылануу керек. Болбосо бул өзү өтүп кетпейт, өтө кыйналганда кайра кантип кирип алганыңды билбей каласың, - деди.

Эртеси врач наркологго бардым. Мени дарылоого өттү. Чынын айтсам кичине жаным тынчып, өпкө-боорум аңтарылбай калды. Врачтан сиз менин телефонумду кайдан алдыңыз десем, эч нерсе айтпады. Мен бардыгын билем деп тамашалады.

Мен апамдан эле көрүп калдым. Эмнеси болсо да, жашоого үмүт пайда боло баштады. Ооруканада 15-20 күндөй дарыландым. Тааныган бирөө көрүп калбасын деп корунам. Сабакка барып, кийим-кечемди өзүм карап, кичине өзүм дагы оңолгонсуп калдым. Айгүл экөөбүз бири-бирибизсиз жашай албайбыз. Айгүл группасындагы мыкты окуган кыздардын бири экен. Ата-энеси жөнөкөй эле кишилер. Бирок, ал көп окуйт, көптү билет. Кругозору кең. Абдан намыскөй жана тырышчаак.

Жан дүйнөсү таза, ой жүгүртүүсү кең кыз. Мен аны жоготкондон корком.

Ага жолукканда бардыгын унутуп, көңүлүм көтөрүлөт. Үйүнө кетиргим келбейт. Көчөдө аны менен жүрсөм сыймыктанып, көөдөнүмдү көтөрүп жүрөм. Ал үчүн бардыгына даярмын. Мына бул “балакетти” да Айгүл болбосо таштай алмак эмесмин.

Эгер Айгүлгө бирөө айтып койсо эмне болот? Анда шарт эле кетип калат болсо керек. Жок, андай болбосо экен. Мен адегенде дарыланып бүтүп, сакайгандан кийин ага өзүм айтам. Бардыгын айтып берем. Ал мени түшүнсө керек”.

* * *

“Бүгүн Айгүлдү өптүм.

Буга чейин деле кыздарды өптүм го, бирок Айгүлдү өпкөндө башкача болдум. Айгүл бошонуп, оолактай бергенде анын назик салааларынан кармап туруп “Айгүл, мен сени сүйүп жүрөм”. – дедим. Айгүл көкүлүн маңдайыма жакындатып “мен дагы” деди. Аны ордунан так көтөрүп тегереттим. Ыңгайсызданган кыз: “Акырын эми, жыгылам”, - деди эркелей. Үйгө абдан кубанычтуу кайттым. Апама менин турмушумда эмне өзгөрүш болсо, бардыгын айтчумун. Эгер апам үйдө болсо, азыр Айгүл жөнүндө айтып бермекмин. Бечара апам терисине батпай сүйүнмөк. Диванга жатып алып кыялданам: эмки жолукканда “мага турмушка чыкчы” дейм. Жок, мен бул жаңылыкты адегенде апама айтышым керек. Апам макул болсо анан

Айгүлгө айтам... Жок, мен адегенде дарыланып, жанагы “желмогуздан” таптакыр кутулушум керек. Анан Айгүлгө айтам. Апама ал абдан жакса керек. Айтаар замат эле сандыктагы келиниме салам деген сөйкөсүн алып чыкса керек... Айтмакчы, өткөндө акча керек болгондо ошол сөйкөнү таап, сатып жибермекчи болуп, сандыктын кулпусун бузалбай койгом. Алалбай койгонум жакшы болуптур да”.

* * *

“Айгүлдү апам үйгө чакырса, ал уялып келбей койду. Сүрөтүн апкелип берсем апам “татынакай кыз турбайбы, садагасы, болсун” деп сүрөтүн өөп, күзгүнүн бурчуна илип койду. Менин дарыланып жатканымды билмексен болгону менен апамдын маанайы жакшы. Көңүлдүү жүрөт.

- Кыялың оңолуп, кайрадан баштагыдай боло баштадың, уулум. Ошол кыз сенин тагдырыңа бир бурулуш алып келет го. Эгер макул көрсөң ошол кызга үйлөндүрүп койсом, - деди мени суроолуу тиктеп.

Апамдын менин оюмдагыны тапканына кымындадым. Бирок көңүлүмдө баягы адегенде “тигини” таштоом керек деген ой турду.

- Ал кызды жакшы көрөм апа, бирок азыр эмес, кийинчерээк үйлөнөйүн, - дедим.

- Кызың өтө эле татынакай экен, балам. Бирөө иле качып мени дагы азапка салып жүрбө... Деги өзүң эле билчи, - деген апамдын сөзү жүрөгүмдү бирөө устара менен тилип кеткендей ачыштырды. Уктайын десем уйкум келбеди. Чын эле бирөө алып

качып кетсечи? Үйлөнөйүнбү, жок дегенде дарыланып бүтүүм керек эмеспи. Айгүлдү эч кимге ыраа көрбөй турдум. Анын сүрөтү ар дайым биздин күзгүбүздө илинип турчу”.

* * *

“Ачып көздү жумганча биринчи сессия аяктап калды. Айгүл экөөбүз китепканада бирге даярдандык. Бардык экзамендерибиз “беш” болду. Ал мени менен, мен аны менен сыймыктанып, бири-бирибизден намыстанып окудук. Сессиянын бүтүшүн кафеге барып белгиледик. Апам акча берди. Айгүл экөөбүз кичинеден гана вино ичтик.

Айгүл айрым кыздарга окшоп арак ичпегени, тамеки чекпегени, жөнөкөйлүгү мага жакты. Чойроңдогон көп эле кыздарды көрүп жүрбөйбүзбү...”

* * *

“Врач дарылануунун биринчи этабы бүттү, бирок дарыланып бүтүүң деп айта албайм. Эми калган тагдырың өзүңө гана байланыштуу, - деди. Өзүмдү-өзүм сынап көрүүм керектигин айтып, - биз организмиңдеги баңгизатка болгон көз карандылыктан арылттык. Бирок сенде психологиялык көз карандылык дагы деле калды. Аны жеңиш эми сенин эркиңе гана байланыштуу, - деди. Көбүрөөк алаксып, баштагы досторума жолобошумду бир канча ирет эскертти. Мен эми “алиги” үчүн чогула турган досторумдан каччу болдум. Алар жан койбой издеп, үйгө тынбай келип

жатышты. Мен көбүрөөк Айгүл, келечек жөнүндө ойлоого аракет кылдым. Өткөн кайгылуу күндөрүмдү өмүрүмдөн таптакыр өчүрүп салгым келди.

Экинчи сессияны да абдан жакшы тапшырдык. Врачка анда-санда барып көрүнүп турам. Мүнөзүм оңолуп, өтө тез жиним келбей калды. Экзамен бүтүп, Айгүл экөөбүз белгилеп, анан келип үйгө жаткам. Телефон адаттан тыш кечке шыңгырады. Айгүлбү деп ала койсом Кубаныч экен.

- Жолугалы, - деди Кубаныч сөзүнүн аягын үзүп сүйлөп. Мен бошобой жатканымды, ишим бар экенин, “алигини таштаганымды” дагы көп шылтоолорду айттым.

- Өзүң бил. Айгүлдү өтө сүйөт эмессиңби, эгер Айгүл кырсыкка учурабасын десең, көчөдөгү кыздардай баңги болушун, ийнеге отурушун же жөн эле “көпөлөк” болуп калышын каалабасаң келерсиң, - деп трубканы коюп койду.

Денемди ток ургандай жыйрыла түштүм. Бул балдардан бардыгын күтүүгө боло турганын абдан жакшы билем да. Эмне кылсам, Айгүлгө айтсамбы? Эмне деп? Мен баңги элем, анан досторум сенин өмүрүңө коркунуч туудуруп жатат деппи? Анда Айгүл мага туура түшүнөбү? Айтор көңүлүмдөгү уйгу-туйгу тынчсыздануу кайрадан башталды. Таң атканча кирпич какпадым. Анан ошол баңги досторума барып, менин аларга кошула албай турганымды айтайын. Айгүлгө тийбегиле, болбосо

баарыңарды мицияга салып берем дейин деп, эртең менен эптеп турдум да, “ордого” бет алдым.

Барсам бөлмөдөгү нашаанын түтүнүнөн адамдын жүзүн көрүп болбойт. Бири бурчта бирөөнүн колуна сайып отурат.

Бул көрүнүштөн ичиркенип кеттим. Мен ушул абалга кантип чыдам жүрдүм экен деп ойлодум. Досторум эч нерсе болбогондой тосуп алышып, адегенде мага таарынышып, анан арак куюп менин экзамендеримди куттукташты. Айгүлдү көрүп жүргөндөрүн айтып анын сулуулугун, назиктигин, адам суктанарлык келбетине токтолушту.

Айгүлдүн сайынып калышын каалабай тургандыктарын айтышты. Эгер бизге кошулгун келбесе мейли, эч болбосо порошок сатып бергенге жардамдашаарсың. Бирөөнү эле ийнеге отургузуп берсең да мейли дешти. Мен бул сунушту ойлонуп көрүп макул боло албадым. Себеби ал порошок үчүн канча жыл соттолгондорду да билет элем. Бирөөнүн баласын да бул шүмшүк топко кыйгым келбей калган кезим эле. Эч болбосо биздин “ордону” эч кимге айтпайт чыгаарсың дешти. Мен эч качан, эч кимге бул тууралуу ооз ачпай турганымды айтып убада бердим. Айтор, улам бири тост айтып, ичире берип мас болупмун. Анан “алигини” сайышыптыр. Айтор ойгонсом ордодо жатам, кучагымда бир баңги сойку. Тамырымды таппай кыйналышканбы, колумдун баары көкала, ийне тактары. Эртең менен үйгө келдим. Апам мени көрүп чочуп кетти. Кечке эс-мас үйдө жаттым. Апамдын да көңүлү чөгүп, абдан капа жүрдү. Мен

кайрадан “алигисиз” жашай албай калдым. Эми үйдөгү килемди алпарып саттым. Кенедей пакеттеги порошок апамдан да кымбат боло баштады. Сайынган сайын дагы көбүрөөк, көбүрөөк керек боло берди”.

* * *

“Бүгүн апамдан акча сурам, акча табалбады. Кошуналардан да акча чыкпады. Таң калганым апам менин эмнеге керектээримди билип турса да, жанталашып издеди. Эч кимден чыккан жок. Менин өлүп бараткан абалымды алар кайдан түшүнсүн.

- Сен бүттүң, балам. Оңолуп, кайра жоголуп баратасың. Эми бул кебетең менен Айгүл сени карабайт. Деги кебетеңди өзүң эле күзгүдөн карачы, - деген апамдын ачууланган сөзү катуу тийдиби, айтор апама кол көтөрүп барып токтодум. Өзүмдү зорго токтотуп калдым. Апам бөлмөсүнө кирип аябай ыйлады.

Мен өзүмдүн ошол күнкү жоругумду эч качан кечире албадым. Апам байкуш кечирди. Эртеси эле тамак иччи, балам. Минте берсең өлүп каласың, же врачыңа кайра барчы деп башымда турду. Врачка барганым жок. Себеби өз эркиме ишенбей калдым. Экинчиден, менин алиги досторум алардын катарынан кетсем эле Айгүлгө жамандык кылышчудай. Ачык эле айтып жатышпайбы. Мен ушул тунук булактай мөлтүрөгөн кызды бирөөгө кордотуп, анын жаңы ачылган гүлдөй кезинде бирөөлөргө тебелетип соолуткум келбеди. Айгүлдүн баңгилердин катарына кошулушун каалаганым жок.

Өкүнүчтүүсү – апам жалгыз калды. Бүт өмүрүн мага арнап, анан карыганда менин колумдан бир пияла чай ичпей, бир көйнөк кийбей, көйнөктү коёюн, мен анын шакек, билеригинен бери сатып, балам деген ишеничин, энелик улуу сүйүүсүн тебелеп-тепсеп акмак болдум. Бул акмакчылык экенин билип турдум, бирок менде башка арга, айла жок эмес беле...”

* * *

“Айгүлдөн кача баштадым. Телефонго жок дедирдим. Өзүм алсам башка кызды сүйүп калдым деп алдадым. Көчөдөн качып кетип, менин бул акыбалымды Айгүл көрбөсүн, менден үмүтү үзүлсүн, өзүндөй жакшынакай балага жолугуп, бактылуу болсо экен деп тиледим. Мен ага татыксыз экенимди мойнума алып, ушундай акылсыздыгым үчүн өзүмдү - өзүм жек көрүп турдум”.

* * *

“Мага акча керек, акча. Көңүлүм жайына келсин үчүн көбүрөөк сайынуу керек. Ага көп акча... Апам шордуу аны кайдан табат? Кийинки кездерде мени кыйналбасын деди көрүнөт, ар нерсесин сатып мага көбүрөөк акча берет. Ал да жетпейт...”

Эмне кылсам? Кээде “ордодогу” балдардан калган шприцтердеги калдыктарды дагы сайынган учурларым болду. Анан ар жерим ооруй баштады. Температурам көтөрүлөт. Бир күнү грипп, анан тамагым, анан бронхит, айтор оорубаган жерим жоктой. Арыктаганымды айтпай эле коёюн.

Апамдын бир врач таанышы балаңды врачка көрсөтсөңчү, негедир ыраңы башкача дептир. Апам ыйлай бергенинен анализ тапшырууга аргасыз болдум. Канымдын составынан баңги зат чыгып калабы, баңги экенимди бирөө билип калбасын деп анализ тапшырганга такыр барчу эмесмин. Анан эмне болгонун айтуудан өзүм корком...

Канымдын составынан ВИЧ/СПИД экеним аныкталды. Ишенбедим. Кантип эле, кантип мен СПИД болуп калайын? Кайра-кайра текшерттим. Кайдан, кайдан бул балакет мага жабышты? Баары бир анализ менин СПИД экенимди далилдей берди. Ушул күнү жер астын-үстүн болду. Бардыгы бүткөнүнө, өзүмдү-өзүм көөмп тынганыма ошондо көзүм жетти. Себеби СПИД деген эмне экенин, анын кантип жугаарын, аны дарылай турган бир да дары чыгарыла элек экенин биз мектепте абдан жакшы окуганбыз. Ушул окуя менин үмүтүмдү биротоло үздү. Эми порошокту ой келди, табылса эле тынбай сайына баштадым. Көңүлүм чөгүп, порошоксуз тура албай калдым”.

* * *

“Акчам жок эле. Баягы досторумдан карызга порошок сурасам бершпеди. Керек болсо акча тап. Түнкүсүн ууруга кир, уурда, тоно, эч болбосо ийнеге бирөөнү отургуз. Болбосо баңги затын сатыш, бекер эч нерсе жок да деп шылдыңдагылары келди. Мен уурдап-тоной албайм, ага көнгөн эмесмин. Андан көрө өлүш керек. Өлбөгөндө эми эмне кыла алам? Өзүм деле бир канча жылдан

кийин өлүп тынат экенмин. Ошончо жыл кыйналып, апамды кыйнап, Айгүлдү кыйнаганча ушунчамда өлүп калганым оң го деп чечтим. Айткандай эле жалгыз үмүтүм Айгүл болчу. Эми мен ага эч качан үйлөнө албайт экенмин. Анда мага бул жашоонун кандай кызыкчылыгы бар? Өзүм темселеп зорго жүргөндө бул балакети каяктан жабыша калды? Ким билет, “көпөлөктөрдөн” белек болдубу, же шприцтен келдиби, айтор эмнеси болсо да эми дүйнө жүзүнүн медиктери биригип дарылай албай жаткан балакетке кабылыпмын. Демек бул жашоодон үмүт үзбөгөндө эмнем калды? Эмнеге жашайын, кыйналыш үчүнбү? Апамды бир жолу кыйнаш үчүнбү? Эң жакшысы эле акыркы ирет чыгынып көбүрөөк порошок табыш керек го”...

* * *

“Менин абалым күндөн-күнгө, сааттан-саатка начарлоодо. Акыркы кезде акыл-эсим да жайында эместей. Дурусураак кийимдеримдин баарын порошокко алмашып жибердим. Үстүмдө эскилери. Күзгүгө карансам тилемчиге окшой баштаптырмын...”

* * *

“Күндөлүктү да күндө жазалбай калдым. Чамам жок. Минтип жашоо уят. Өзүм он тогузга келдим. Апамды карап отурам. Күндө акча сурайм, башка аргам жок. Үйдөгү килемди арзанга сатып беш күн чардадым”.

* * *

“Бүгүн мен өзүмө-өзүм сот жүргүзүп, бүтүм чыгардым. Эненин ак сүтүн актай албаган, эмгегин баалабаган, өмүрдүн баркын билбеген, Айгүлдөй аруу кыздын сүйүүсүнө арзый албаган мага окшогон акмакка өлүмдөн башка жаза барбы? Эмнеге жашайм, менин өмүрүм ансыз да бүтпөдүбү. Эми эмне, башкаларды кыйнаш үчүн жашайынбы?”

* * *

“Айгүл!

Мен өмүрүмдө бир гана аруу кызды көрдүм. Ал сен болчусуң. Сенин баёолугуң, назиктигиң, тунуктугуң, болгонду болгондой айткан тайманбастыгың, келбетиң, музоонукундай узун кирпичиң, айтор сенин саамайыңдын талына чейин суктанчумун.

Өкүнүчтүүсү сени менен өмүр сүрө албадым. Бул бакты мага буюрбады. Эмнеге дейсиңби? Себеби сени аядым. Бул өмүрдөн да сен үчүн кечтим. Мен жетпеген бактыга сен жет. Менин калган өмүрүмдү сен жаша. Мен үчүн жаша. Колуңдан келсе апамга көз сала жүр. Мен өз тагдырыма өзүм балта чамтым.

Менин каталыгым үчүн сен эмес, апам эмес, башкалар эмес, өзүм жооп беришим керек.

Бир өтүнүчүм – өзүң да, бала-чаканды да, тууган-уругуңду, жада калса таанышыңды да баңгиликке жолото көрбө. Кош эми, жан биргем... Бейитиме бир барып, эстеп кой...”

* * *

“Апа, сен уктап калдың, жок уктбай кайгырып, баламдын эртеңи кантет деп кабатырланып жатып көзүң илинди көрүнөт. Эртең сенин бардык кайгыңа чекит коёюн деп чечтим. Апакем ай, жамандыгымды жашырып, жакшылыгымды көрсөтүп, энем да, атам да, досум да сен болдуң эле.

Акыркы күндөрүңдү тозокко айландырып таштаганымды билип, көрүп турам. Эмне кыла алам? Далбастап жаным ооруганда орой тийдим, көңүлүңдү ооруттум, кол көтөрө турган болуп, өзүмдү араң кармап калдым. Ошол күндү эстесем жерге кире түшөм. Ошондон көрө колум сынып калбайбы!

Кайсыл бетим менен кол көтөрдүм! Тогуз ай көтөрүп, он тогузга чыкканча канаттууга кактырбай багып, анан он тогузга чыкканда да, адамдыктан кеткен айбанды да кечирдиң. Апа, кечирмек тургай уулум оңолсо экен деп түн уйкуңдан кечтиң.

Соолуган жалбырактай саргарып, тамак ичпей калдың. Мен баңги болбой эле, сен баңги болуп калдың, апа! Анан минтип эми ушул эле жетишпей тургансып, СПИДи да жабышыптыр.

Баласын сүйгөн, баласын барктаган эне сенчелик болоор... Бирок, мен сенин ушул абалыңды көрүп, Айгүлдүн өмүрүнө коркунуч келтирип жашагым келбеди.

Сизди абдан жакшы көрчүмүн. Сиз аны жакшы билесиз. Менин сизден башка таянарым да, таарынарым да, маңдайымдан эркелетип сүйөрүм да

жок эмеспи, апа! Сиз мени кандай барктасаңыз, мен да сизди дал ошондой барктачумун. Мектептен келгенде үйдө жок болсоңуз томсоруп калчу элем. Эми сиз дагы мен жок ошентип томсоросуз го... Мен бир аз кеч калсам, көчөгө туруп алчу элеңиз. Эми жалгыз кантип жашар экенсиз?

Бүгүн мен төрт-беш ирет сайына турган порошокту алып келдим. Эртең сиз келгенче ушул акмакты жоготпосом болбойт. Башка аргам калбады. Эч кимди күнөөлөбөнүз, апа. Бардык кайгыга өзүм себепчи болдум. Апа, апакебайым, кечире алсаң, кечир.

Менин кичинекей кезимди эстеп, кичинекей кезимдеги сүрөттөрүмдү сактап калыңыз. Чоңойгон кезимди өзүм деле жектеп жүрөм. Ал сүрөттөрдүн баарын тытып салыңызчы. Эгер арбак, тигил дүйнө бар дегени чын болсо, анда мен сизди коргоп, колдоп жүрөм.

Түнкүсүн коркпоңуз, ар дайым жаныңызда болом. Күндө танда чачыңыздан сылап, жүзүңүздөн сүйөм. Апакебай, ушул азаптардын баарынан кутулайынчы. Мен Айгүл менен коштошуу кыйын болот го деп ойлодум эле. Көрсө сиз мага бардык нерседен кымбат экенсиз, апа.

Эгер кудай бар болсо, эч бир энени сизге окшотуп боздотпосун. Эч бир баланы мага окшотуп аргасыз абалга байлабасын.

Балконго чыксам асман укмуш кооз экен. Сыдырым жел жүзүмдү аймалайт. Абанын тазалыгычы... Ай тептегерек. Жылдыздар жымындайт. Кирпиктерим нымдашып, ыйлагым

келип кетти. Ушул кооздукту экинчи көрбөй турганымды, ушул таза абадан жутпай, бир томпойгон бейитте жатаарымды ойлоп ыйладым. Бул өмүрдө колундагы жалгыз медерин жоготкону турган бечара апамды ойлоп ыйладым. Айгүлдү эстеп ыйладым.

Тирүүлүк кандай керемет. Ошол кереметти колуман түшүргөнүмө, жүрөгүмдөгү болгон жакшы сезимдин бардыгын колдон түшүрүп сындырып алганыма, эми минтип өз каалоом менен ушул жарык дүйнөгө кош айтууга аргасыз болуп турганыма абдан өкүнүп турдум. Алда менин балалыгым ай, ошол порошоктун эмненсине кызыктым экен? Ал менин ажалым экенин кайдан билиптирмин?

Абдан өкүнүп турам... Кош эми, апа. Ушул менин акыркы сөзүм! Чынын айтсам, мен бул турмуштан чарчадым, сизди аябай чарчаттым”.

* * *

Күндөлүгүн жеткирип бергени барганымда жүрөгү ооруп Гүлбадам эже төшөктө жатыптыр. Үйүндө синдиси бар экен.

Мени менен сүйлөшкүсү келди. Күндөлүктү жүрөгүнө басып, сылап, эриндерине жакындатап өөп койду.

Айгүл келген сайын көзүнөн жаш төгүп, “Мага эмне айтпадыңыз, балким Бишкекке барып дарылатмакпыз. Оштон такыр кетип калбайт белек”, - деп ыйлайт бечара. Кээде Айгүлгө айтсам балам чын эле тирүү калат болчу, Айгүлдүн сөзүн укмак

деп ойлойм. Оюңа ар нерсе келет, бир арман баары бир жүрөгүндө калат тура.

Айткандай эле баягы Саматтын колуктусуна тагам деп бекиткен сандыктагы сөйкөнү Айгүлгө бердим. Албайм дейт. Самат сени сүйдү эле кызым. Тагдыр экен буюрбады. Сени көргөндө уулумду көргөндөй болуп сүйүнүп жүрөйүн, муну тага турган эми менин эч кимим жок деп кулагына тагып койдум. Анан Айгүл кеткенде озондоп үнүмдүн болушунча боздоп ыйладым. Кошуналарым да көнүп калды көрүнөт, биринчи күндөрү үрпөйүп эле жетип келишчү. Бечара мага келин болсо тыпылдаган жакшынакай күйүмдүү келин болмок экен. Күндө келип, кантип жатасыз апа, деп мени менен кошулуп ыйлап, чай кайнатып берип, тьяк-быякты жыйнап коюп кетет бечара. Мен ансайын жашып, ансайын ыйлайм. Башка аргам барбы?

Эгер каргыш тийгени чын болсо, ошол баңгизат саткандарды, менин уулума окшогон эне сүтү оозунан кете элек наристелерди азгырып баңгиликке тарткандарды каргайт элем. Ошолордун энеси мага окшоп ботодой боздоп калсын. Баңгизат саткандардын уул-кызы баңгиликке баш байлап, менин уулумдун тагдырын көрсүн. Башка не дейин. Эгер жазсаң ар бир улан-кыз ушул тагдырды окугандай кылып, ушул окуядан жүрөгү титирегендей кылып жаз, сиңдим.

Менин сөзүм баңгилердин баарын сактап калбаса да, эки-үч эненин баласына сабак болсо, бул да чоң иш, - деди эже.

Бир жумадан кийин Гүлбадам эже каза болду деп уктум. Ал эми бул кайгылуу окуя убакты-сааты келгенде жазылып бүттү.

НАЗИКТИН СҮЙҮҮСҮ

- Үйлөнбөйсүң, ушунча жакшынакай кыздар турса, Шакендин кызына үйлөнбөйсүңбү, Мукандын кызына үйлөнбөйсүңбү? Кокуй, эл эмне дейт? Бир райондун акими болуп туруп жалгыз уулуна теги, түбү жок, короосунда үрүп чыгар ити жок кембагалдын кызын алып берди дебейби!

Сен деген окууну бүтүп жатасың, эртең эле бир жерге кызматка отурасың. Өзүң теңдүү адамдар менен алакалашасың, үйүңө кызматтагы адамдар келет. Бул итирейген кембагалдын кызы кызматта жүргөндөрдү күтмөк тургай, тамак жасаганды да билбесе керек, айланайын Улан. Ойлочу, биз деле өзүбүз теңдүү бирөөнү куда күтүп, барып-келип мамиле күтсөк деген жакшы ниетибиз бар. Өмүрү жанагы жепирейген үйдөн башка эч нерсе көрбөгөн немелер менен куда кылып, бизди душманга күлкү кылайын деп жатасыңбы? Назиктей сулуу кыздар сенин кызматың, байлыгың болсо, өмүрүңдө али көп болот. Эгер акылың болсо биз айткан кишинин кызына үйлөн. Кичиненде Кудайбергендин кызына кудалаганбыз. Ошого үйлөн, окууну бүтүп жатат. чүрөктөй кыз болуптур, - деди Мухтар баласына жини келгенин жашырбай.

- Үйлөнбөйм, Назиктен башка эч кимге үйлөнбөйм.

- Үйлөнбөсөң үйлөнбө, бирок Назикке үйлөнбөйсүң, - деди Мухтар үнүнүн бардыгынча кыйкырып.

- Анын боюнда бар, баланы эмне кыласыз? – деди Улан.

- Э-эй, акмак. Сен ошол кызга үйлөнмөкчү болуп жатасыңбы? Ал сенин балаң экенин бир кудайдын өзү билет?! Эрге тийбей туруп боозуган кызга үйлөнмөкчү болуп жатасыңбы? Эптеп башыңды айландырып тийип алайын деген шерменделердин бири тура аның!

Улан эшикти катуу жаап чыгып кетти. Жаалы чыккан Мухтар эми Бурулга кыйкыра кетти.

- Мына, эркек бала түнкатып жүрсө эч нерсе болбойт деп! Мына, эркелетип отуруп, балаңды карабай ушуга жеттик. Жалгыз балаңа ошол кембагал Төрөбектин кызын алып берип, Төрөбекти үй-бүлөсү менен кошо багып жат эми!

- Мухтар, ачууланбачы. Адегенде мен барып ошол кыз менен сүйлөшүп келейин. Чын-төгүнүн билейин. Чындап боюнда болсо андан эптеп кутулуунун аракетин кылып көрөлү. Балким шаардагы эки бөлмө үйдү берип кутулаарбыз. Эч нерсе көрбөгөн немелер үй берем десем, жым деп эле калар. Капа болбой тура турчу, бай болгур. Кан басымың көтөрүлүп кетпесин.

Бурул үй кызматындагы аялды жөнөтүп, Назикти таптырып, аны шаардагы эки бөлмө үйүнө чакырып сүйлөштү.

- Назик, айланайын. Өзүң жакшы билсең керек, Улан биздин жалгыз балабыз. Атасы Уланды кичинесинен досунун кызына куда түшүп, ошол кызды алып бермекчи болуп жүрөт. Кечээ Улан сага үйлөнмөкчү болдум деп атасын аябай капа кылды. Мухтар өзүнүн досуна эми кызыңды алалбайбыз деп айта албайт. Анын үстүнө ал киши чоң кызматта иштеген адам. Мухтардын карьерасында ал кишинин таасири чоң. Эгер биз келишимди бузсак эмне болорун түшүнөсүң го деп ойлойм. Улан экөөңөр ойлонбой иш кылыпсыңар, эми Улан сенин балаңа ата боло албайт. Өзүң татынакай, сулуу кыз экенсиң. Сага да бирөө табылат. Эгер эсиң болсо ойлон. Күйөөгө тийбей төрөсөң сенин деле келечегиңе жакшы болбойт. Ата-энеңди да жер каратасың. Андан көрө ичиндегиден кутулууга жардам берейин, алдырып сал. Сенин келечегиң алдыда, ушул эки бөлмө үй, ичиндеги мебелдери менен сеники болсун. Жок десең, төрөп ал. Үй сеники, бирок Уланды бошот. Улан сенин балаңа ата боло албайт, - деп үйдүн ачкычын Назиктин алдына койду.

- Жок, - деди Назик. Мага сиздин уулуңуздун да, жардамыңыздын да, квартираныңыңдын да кереги жок. Балаңызды сотко берет деп коркпоңуз. Мен баламды өзүм эле багып алам. Үйүңүз өзүңүзгө эле буюрсун, - деди да Назик ачкычын Бурулдун алдына ыргытып, үйдөн чыгып кетти. Жымжырт.

Бурул бир чети кыздан мындай жоопту күтпөгөн үчүн анын чечкиндүүлүгүнө таң калды. Бир чети Назиктен оңой кутулганына жеңилдей

түштү. Бирок Назиктин мындан ары кандай кадам жасарына көзү жетпеди. Анын ата-энеси укса чоң чыр чыгышы да мүмкүн. Бирок, Бурул ушул бойдон күтүп турууну чечти. Башка аргасы да жок эле.

Улан кечинде бутуна тура албагандай ичип келип, абдан чоң чыр чыгарды. Ашканада идиш-аякты талкалап, стулдарды туш келди ыргытып, терезелерди сындырды.

- Мына, силер тилегиңерге жеттиңер, - деди. Ал Назиктин ага турмушка чыгуудан баш тартканын, боюнда бар деп алдап койгонун, ал Уландын атасынын кызматына, байлыгына кызыкканын, бирок андан да бай жигит тапканын айтып, кат жазганын, Назиктин каякка кеткени белгисиз экенин, үйүндөгүлөр да, курбу кыздары да кайда кеткенин билбегенин айтып, ага ишенгенин, аны сүйгөнүн, көрсө Назиктин көп шерменделердин бири экенин айтып, түн бою ата-энесинин тынчын алды. Эгер ал колума тийсе, өз колум менен өлтүрөм, - деп жөөлүп чыкты Улан.

Бурул менен Мухтар Назиктин ыр-чыры жок Уландын жолунан кетип калганына сүйүнүшүп, бир чети ишенишпеди дагы. Мухтар Бурулдун Назикке жолукканын айтпай, ал өзү кетип калды деген ойдо калсын деди.

- Ичиндеги баласы менен каякка кетти экен бечара, - деп ойлоду Бурул ичинен.

Улан ушул күндөн кийин тынбай иче берди. Мухтар айласы кетип, үйлөндүрүп койсок тынчып кетер деген ой менен акырындап айлана-чөйрөсүнөн кыз иликтей баштады. Көп кыздарды көрдү. Азыр

Уланга Назиктен ашып түшкөн кыз таап берүү керек деп ойлоду атасы.

Бир кездерде бирге иштешкен Алым деген досу бар эле. Кийинки кездерде бизнеске өтүп, борборго заңгыраган үй салып, борбордо жашап жатканын жакшы билчү. Алымдын кызы Америкадан окуп келип, борбордо бир чет элдик компанияда иштеп жатыптыр деген жаңылыкты угар замат Мухтар борборго Алым досунукуна келди. Айгүл Зейнеге окшогон каш-кирпиги төгүлгөн сулуу кыз болуптур. Жакса ушул кыз жагат деп ойлоду Мухтар. Алым деле дурусураак жерден куда күтсөм, күйөө балам менин ишимди улантып кете турган тыңыраак жигит болсо деп ойлоп жүргөн. Ага көктөн издегени жерден табылгандай эле болду. Мухтар тойду созбой, тез арада өткөрүү тууралуу сүйлөшүп, үйүнө Айгүлдүн сүрөтүн алып кайтты. Бурул дагы кыздын сүрөтүн көрүп: “Түзү ийги экен, Улан бул кызга үйлөнсө Назикти унутуп кетээр”, - деп ойлоду.

Эми Уланга Айгүл тууралуу кантип айтышат? Бурул оорумуш болуп, борборго Улан кошо барып, апасын врачка көрсөтүп келмей болду. Улан бул спектаклге чындап ишенди. Апасын аяп, өз кайгысын унутуп койду.

Бурул менен Улан негедир Алымдын үйүнө барып токтошту. Меймандарга чай сунуп, келиңиздер деп турган солкулдаган татынакай шаардык кыз Уландын көзүнө чүрөктөй эле көрүндү.

Алым жубайы экөө Бурулду доктурга өздөрү алпарып келмей болду. Айгүл менен Улан үйдө калды. Назиктин катынан бери өзүнө келалбай жүргөн Улан Айгүлгө алаксып, шаарды кыдырып, дискотекага да барып келишти.

Эки жаштын бири-бирине көнүп, бири-бирине жагып жатканын байкаган ата-эне өздөрүнчө сүйүнүшүп, той тууралуу аларга айтып, тойдун күнүн белгилөөнү туура тапты.

Улан адегенде эки анжы болуп, Назиктин эмнеге дайынсыз кетип калганын, каттагы сөздөрдү эмнеге өзү айтпагынын эстеп кыжалат болсо, ага бир чети жини да келди. Бир чети Айгүлдөй татынакай, акылдуу, болгондо да окууну Америкадан бүтүп келген кызга үйлөнүп жатканына, болочок кайнатасынын заводу, ишкана, үйлөрүнүн бардыгы жалгыз кызына каларын, ата-энесине да кыздын жагып калганын ойлоп макул болду. Назиктен ашкан сулуу кызга үйлөнөм керек болсо деп ойлонду ичинен.

Той октябрдын 7сине белгиленди. Улан шаарда бир жума жүрүп анан кетээрин айтып кала берди. Бурул үйүнө кубанычтуу кайтты.

Арадан төрт-беш күн өткөн. Мухтар менен Бурул тойго даярданып, үйдөгү чоң бөлмөгө жаштар үчүн диван киргизип жатышкан. Уюлдук телефонун колуна алган Мухтар катып калды.

- Качан, кайда? Улан кайда?

- Эмне болду? Уланга эмне болду? – деди Бурул чебеленип!

- Улан оор жарадар дейт. Бишкектен жаңы чыга бериште авария болуп, ооруканага жеткиришиптир.

Ооруканада эл көп. Ата-энеси самолёт менен келгенче Уланды операция кылышыптыр. Жанында Алым отурган экен.

- Омурткасы сыныптыр. Операциядан жакшы эле чыкты. Эми бардыгы анын ден соолугуна гана байланыштуу. Бирок баарына даяр болуңуз. Өмүрүн сактап калдык. Балаңыз баспай калышы да мүмкүн, басып кетиши да мүмкүн. Бул тууралуу ага азырынча айтпай тургула, бардыгы анын өзүнө байланыштуу, - деди врач.

Күндөр өтө берди. Улан жакшы болгону менен үйгө арабада чыкты. Алымдар адегенде алжайын тез-тез сурап турушкан. Кийинчерээк четтеп калышты. Айгүл болсо бир-эки жолу ооруканага барган бойдон көрүнбөдү. Улан жакшы болгончо деп тойду Мухтар өзү токтотту.

А-бу дегиче арадан эки жыл өтүп, Улан дагы деле баса албады. Алым ошол бойдон телефондон да сурап койгонго жарабады. Мухтар да унчукпады.

Уландын үмүтү ар бир күн менен үзүлүп, көңүлү чөгүп, өзүн таштап жиберди. Баягы өзүн-өзү ардактап турчу кычыраган Улан жок, сакал-муруту өскөн, кааласа бетин да жуубай коёт. Кээде апасы кийимин алмаштырайын десе да жини келет.

Баласын көргөн сайын ичи эңшерилген Бурулдун ыйлагандан башка аргасы калбады. Назикке эле үйлөндүрүп койгондо, бул кырсык болбос беле. Назик Уланды минтип таштап койбойт

эле деген ой көңүлүнөн кетпей койду. Анан Бурул Мухтарга айтпастан Назиктин дарегин издетип тапты. Көрсө, Бурул менен сүйлөшкөндөн кийин эле Назик окуусун таштап, Уланга кат жазып коюп, Алма-Атага бир курбусун ээрчип барып иштеп, ошол жерден төрөптүр. Баласын өздөрү жашаган квартиранын ээсинин энесине бактырып, ага акча төлөп турушат экен. Бурул Алма-Атага издеп барды. Шаардын чет жагында квартирада жашашат. Эшиктен кирген аялды Назик кайдан көрдүм эле дегендей бир аз таң калып тиктеп туруп тааный калдыбы, коркуп кетип, баласын кучактай ордуна тура калды. Уландын кичине кезиндегисине опокшош бала чоочун аялдан чоочулап, энесинин көкүрөгүнө башын катат.

- Аты ким? – деп сурады Бурул.

- Аты Улан, - деди, Бурулдун эмнеге келгенин түшүнбөгөн Назик. – Бирок, баламды мен сизге бералбайм!

- Жок, кызым. Мен сени балаңдан ажыратайын деген ниетим жок. Сенден кечирим сураганы келдим. Кечирип кой, кызым. Мен жерге кирейин. Ушул наристендин убалынан коркпой, Улан экөөңөрдү бөлдүм эле. Кудай мени жазалады, - деп ыйлады Бурул. – Улан авария болуп баса албай калды. Мен сени Уланга кайт деп айталбайм. Анткенге акым да жок. Эгер азыр барам десен башыма көтөрүп, келин кылууга ниетим бар. Эч болбосо баланды атасына алпарып көрсөтүп келсең, балким Уланда жашоого үмүт пайда болот беле. Баласы үчүн жашагысы келмек беле, балким айыгып

кетер. Айтор бизге жардам бер деп келдим. Мени кечире алсаң кечир... Кечире албасаң да Уланга жардам бер, кызым...

- Мен сизди эч качан кечирмек эмесмин. Мен сиздей таш боор аялга эч качан келин да болмок эмесмин. Бирок Улан үчүн, балам үчүн гана баратканым эсиңизде болсун! – делди Назик баласынын, өзүнүн кийимдерин чогултуп жатып.

Жанында турган Чынара чебеленип: “Сен эмне жинди болдуңбу. Кечээ баласы соо кезинде, сенин боюңда балаң бар экенин билип туруп, сен кыйналып, жардамга муктаж болуп турганыңда: “Балабызды жайына кой. Биз сени келин кылалбайбыз. Сен бизге тең эмессиң, сен кембагалдын кызысың” дешпеди беле. Эми баласы баспай калганда сен керек болуп калдыңбы! Ошол байынын, шефтеринин кыздарын алып бере берсин! Жарым жан майып адамдын сага эмне кереги бар? Араба түртүп жүрөсүңбү? Балаңды өзүң эле багып аласың. Назик, эсиңе кел!” – дегенине болбоду.

- Мен аны сүйөм, Чынара! Ал мени таштайын деген эмес! Кетеримди билгенде ал эч качан коё бермек эмес. Ал мени жан дили менен сүйчү. Андан мен апасы, атасы үчүн кетип калгам. Мен сага ыраазымын. Эмне кыларым билбей, эсим ооп турганда жардам бердиң. Сен болбогондо баламды да багалмак эмесмин. Бирок, Улан мага бүгүн муктаж, мен аны жарым жолго таштап кете албайм, кечир досум, - деп машинага отурду.

Назик келгенде Улан короодо арабасында шылкыйып отуруптур. Апам келди да дедиби,

башын да көтөрбөдү. Анан Назик анын далысына колун койгондо карай салып, адегенде таң калды, анан...

* * *

Улан Назигин кечирди. Бурул, Мухтар, Назик чогуу отуруп, Бурул ошондо Назикке жолугуп эмне дегенин, анан Назиктин кат жазганын айтып, Бурул Уландан да, Назиктен да кечирим сурады.

Назик келгени бул үйдө жашоо кайрадан уланып, күлкү пайда болду. Уландын көңүлү ачылып, уулун ойнотот, айыгууга далалаттана баштады. Назик экөө тамашалашат, массаж жасашат, врач келет. Күндөрдүн биринде Улан таканчыктап бутуна турду. Ошол күндөгү кубанычты айтпа. Баарынан Назик укмуш сүйүндү. Жыл айланбай Улан басып кетти.

АПАМА БАРАТАМ

Күлүмкан эжем телефон чалып ыйлады.

Апам дагы карылар үйүнө кетип калды, эмне кылабыз? Салкын эжем ошондон бери кан басымы көтөрүлүп, төшөктө жатат, үйдөн эшикке чыгалбай калыптыр. Мен барып апамды үйгө жүрүңүз? – деп жалдырасам да болбой койду. “Силердин эрлериңердин көзүн карап отургуча, бул жерде өзүм теңдүүлөр менен ээн-эркин сүйлөшүп, кеңири басам. Анын үстүнө чал таап алдым, ошого тийип

алам” деди, - деп эжем ыйласа, ордумда чыдап туралбадым.

- Эртең карылар үйүнөн Бишкекке алып келип алам, кабатыр болбо, - деп жубаткан болдум.

Чынын айтсам, апамды үйүмө алып келейин деген оюм деле жок болчу. Курулушу бүткөнү менен ички иштери бүтө элек үйүмдүн иши али көп. Анын үстүнө бала кезимде энелик мээримин көрбөгөндүктөнбү, же кыялынын чатактыгынанбы, көңүлүм катуу калыптыр. Айтор баарыбыз тең эле аны элден уялганыбыздан урматтамыш болобуз. Кийим сатып беребиз, жеп-ичем дегенинен кем кылбайбыз. Бирок, бизде чын дилинен үзүлүп түшкөн эне-баланын ортосундагыдай чыныгы ысык мамиле эч качан болгон жок.

Мен апамды ойлосоом эле көз алдыма Күлүмкан экөөбүздү тепкилеп урган, көрүнгөн эркек кол аарчы катары көргөн жеңил баа аял элестейт. Канчалык өзүмдү зордосом да, жаман болсо да ал менин энем, жакшы энесин мага бирөө берет беле деп өзүмдү бекем ынандырсам да жүрөгүм жылыбады.

Эми карылар үйүнө жөнөйүн деп турсам үйгө Назгүл келип калды. Неберем Аксамай дарбазаны ачты эле, аны карап туруп, өз балалыгын эстеп божурап кетти. Назгүл апасынын бала кезинде аны кандай жакшы көргөнүн, бактылуу балалыгы жөнүндө айтып, куурчактары азыр да бар экенин жобурады.

Мен унчукпай угуп отурдум. Анан бала кезимдеги аянычтуу күндөрүм эсиме түшүп, көзүмө жаш тегеренип кетти.

Чынын айтсам, мен бала кезимди эстегим келбеди. Ошол жүрөгүмдүн үшүн алган суук күндөргө эч качан кайткым келчү эмес. Биз баладай болуп ойногонбузбу, билбейм. Менин куурчагым болгон эмес, кыздардын куурчактарына абдан кызыгаар элем. Бирок балалыгымды бир аз ойлоно калсам эле көз алдымда бир коркунучтуу окуя элестеп, коркуп кетчүмүн. Апам эки жакка көп кеткендиктен, үйдө көбүнчө Күлүмкан эжем экөөбүз калчубуз.

Бир күнү көз байланып калганда элүүлөргө чыгып калган лөкүйгөн Өсөр деген киши мас болуп келип, эшикти ачыкыла деп ургулап, тепкилей баштады. Анан эшикке асылып, сырткы илгичти сындырып, ички илгичти ачалбады. Биз коркуп, кыйкырып ыйлап жатабыз. Бирөө эле угуп койсочу... Кудай жалгап ички кулпу бекем экен, эшик ачылбады. Ал ошол эшиктин оозуна коңурук тарткан бойдон уктап калып, таң атканда кеткен. Ошол күндү такыр унута албай койдум. Мен беш жашта болсом керек, мектепке бара элек кезим. Үйүбүз дагы айылдын чет жагында, коңшулардын үйлөрү да алыс. Өсөр деген киши апама көп келчү, анын мотоцикли бар эле. Мотоцикли менен бир жактарга да кетишчү. Азыр ойлосом, ошол апам менен көңүлдөш болуп жүргөн кишинин ою бузулуп, он эки жаштагы кыздын намысына асылгысы келген көрүнөт. Эгер эшик ачылып

кеткенде эмне болмок. Ошол күндү ойлосо азыр да жүрөгүм титирейт.

Ошондо менин курсагым ачып ыйлаганда, Күлүмкан керебеттин түбүнө түшүп кетип катып, чаң болуп калган нанды таап, үйлөп-үйлөп сууга жибитип берген, өзү жеген эмес.

Угушума караганда апамдын күйөөсүнүн көзү эртерээк өтүп, апабыз жаш кезинде жесир калыптыр. Беш баланы эптей албай, эки эжебизди, агабыз менен балдар үйүнө өткөрүп, анан аялы төрөбөгөн бирөө нике кыйып алыптыр. Төрөбөгөн байбиче менен оту күйүшпөй, беш айдан кийин Күлүмканды жетелеп үйүнө баса берет. Ошентип мен тууралуу атам билбей калат. Апам менден кутулуунун аракетин кылат. Угушумча апам мени боюнан түшүрүүгө көп аракет кылган. Төрөлгөндөн кийин жерип, ташка бастырып өлтүрүп койсомбу деп аракет кылганын деле мас болсо айта берчү.

Ошентип үйдө Күлүмкан экөөбүз чоңойдук. Сабакка барып-келип эле чай ичип алып тамеки үзөбүз, тамеки тизебиз. Үйүбүздө нан менен чайдан башка нерсе анда-санда гана болот. Кээде наны да жок калчубуз. Кокус Күлүмкан үйдү жыйнабай койсо, же бир тапшырмасын чала аткарып койсо, апам тепкилеп уруп, бизди көчөгө кууп жиберчү. Биз огороддун башында элеңдеп отуруп, апам уктаганда анан келип бүрүшүп жатып калчубуз. Жаш бала деп аяганын, сыртта коркушабы деп кайра издегенин көргөн эмесмин. Өзү түшкө чейин иштейт, биз сабактан келип анан иштейбиз. Түзүк эле акча табат, бирок эч качан балдарым ачкабы,

токпу деп тынчсызданып, ойлонуп койгонун көргөн эмесмин. Сени тууган энең жөнүндө жаман сөз айткың келбейт, баарын жашырат эмессиңби. Бирок апам чек дегенди билчү эмес, бизди баласыңбы деп тоотуп да койчу эмес. Күндө башка эркек досу келет. Күлүмкан экөөбүздү аракка, виного, тамекиге жөнөтөт. Акча тиер замат барып өзүнө кийим сатып алат. Эч качан балдарымдын кийими барбы деп ойлоп койгон аял эмес болчу. Биздин айылда орустар, немистер жашашчу. Орустар өздөрүнүн кыздарынын эски кийимдерин берсе сүйүнчүбүз. Көп учурда нандан бери ошолордон сурап жечүбүз. Алар апамды тилдеп-тилдеп, анан бизге тамак, кийим беришет.

Салкын, Саткын эжем менен агам интернатта окушат. Анда-санда гана келишпесе, алардан кабар алмак тургай, ойлоп деле койчу эмес.

Ошентип биз эптеп чоңоё бердик. Апабыз балдарым бойго жетип калды деп биз жөнүндө кам көрмөк тургай, ойноп-күлүп шапар тээп жүрө берди.

Жупуну турмуш, жетишсиздик адамды басынтып, корунтуп турат эмеспи. Күлүмкан экөөбүз классташтарыбыздын ичинде ошентип басынып чоңойгонубузга карабай жакшы окудук. Аныбыз аз келгенсип апабыздын жаманаттысынан корунуп турчубуз. Күлүмкан мага ата да, эне да, эже да эле. Колумдан жетелеп, ачка калсак мени тойгузуп, анан өзү тамак жечү.

Эсимде, пионердин катарына кабыл алындык. Бардыгынын жагоолору кыпкызыл, жапжаңы. Мага жагоого акча табылбай, Күлүмкан өзүнүн эскирип,

тешик-тешик болуп сыя тамган жагоосун жууп, үтүктөп берген. Балдар мени: “Оо жагоонду Москвадан алдырдыңбы?” – деп шылдындашканын эстегенде, азыр да ыйлагым келет.

Ошентип күндөр өтө берди. Саткын, Салкын эжемдер окууну бүтүп, турмушка чыгышып, орун-очок алып, бала-чакалуу болуп калышты. Агам жаңылып башка дары ичип алып, оорулуу болуп калды. Күлүмкан да турмушка чыгып, балдары чоңоюп калды. Айткандай эле менин атам сураштырып жүрүп маани таап, 9-класстан баштап мага кийим алып берип, анда-санда келип акча берип кетип жүрдү. Мен кичине боор көтөрүп, атам бар дегендей дердейип калдым. 10-классты бүттүм да, Жалал-Абадга окууга кетип жаткан классташымды ээрчип келип, педагогикалык окуу жайында окуп, ошол жерде кара-суулук бала менен таанышып, турмушка чыктым.

Артымдан сурап келе турган адамым болбогон соң, жарым жылдан кийин күйөөмдү ээрчитип алып Таласка барсам, апам эми Чымкентке күйөөгө тийип кетиптир. Чымкентке да издеп бардым. Чалы базарда жип-шуу, майда нерселерди сатат экен. Өзү үйүн ремонт кылып жатыптыр. Чай ичкиле дей алган жок. Мен күйөөмдүн алдында абдан чүнчүп, абдан кичирейдим. Мекенбек экөөбүз келип ашканадан чай ичтик. Мен ыйлап отуруп күйөөмө тагдырымды төкпөй-чачпай айтып бердим. Мекенбектин өмүрү кыска экен, аз жашады. Төрт балалуу болдук, бирок бир ирет да “сенин апаң...” деген сөздү оозуна алган жок. Майда-барат уруш-

талашта ошону айтат го деп аябай тынчсызданып жүрдүм. Мен анысына ыраазы болдум.

* * *

Назирага чай берип, апамды алып келгени Таласка кетип жатканымды айтып, жол тарттым. Балким, апам башка аялдардай мээримдүү болгондо, бизге карамдуу болгондо тагдыры башкача болмок, балким ал бизди сүйүп чоңойткондо биз да балким ансыз жашай алмак эмеспиз. Балким... балким деп ойлой бердим. Көзүмдөн жаш куюла берди. Канткен менен ал менин апам, канткен менен ал мага бул жарык дүйнөдө жашоо бактысын тартуу кылган, - деген ой менин бардык жек көрүүлөрүмдү, аянычтуу эскерүүлөрүмдү жеңип, ушунча баласы туруп, энеси карылар үйүндө жүрсө ошондон ашык кордук барбы деген ой менин буга чейин бир да жолу өксүү көрбөгөн өмүрүм болуп, эч качан энеден ачуу сөз укпаган, анын жаман жагын да көрбөгөн, күзгү желге дирилдеген жалбырактай кызы болуп, дил тозогунан бошонуп күйүп-жанып ашыга апама баратам. Тезирээк жетсем экен деп, тезирээк көрсөм экен деп дилимден ыйлап, дилимден түтөп апама баратам. Апама гана, апа, апама жалгыз баратам... Ал кетпейм десе да алып кетем, баары бир алып кетем..

УУРДАЛГАН ИШЕНИМ

- Улан, Бакыт!

Ысык нанга жаңы каймакты сүйкөп чай берип, курсагын тойгузуп коёюн деген Нурзат үйдү айланып, балдарды таппай калды.

- Ээ, Эрмек. Улан менен Бакытты таап келчи, ысык өтүп кетпесин. Курсактары ачты го, - деди он эки жашар баласына. Азыр эле велосипедин оңдоп бүткөн Эрмек колун жууп, балдарды чакырууга кетти.

Нурзат дүпүйгөн өрүктүн түбүндөгү сөрүгө дасторкон салып, ысык нан, жаңы тартылган каймак койду. Муздаткычтагы торттон кесип, тарелкага салды да, кайра ойлоно калды. Кой, муну азыр берсем, тамак жебей коюшат, анан берейин деп торттун кесиндисин кайра салып койду.

“Эрмек дагы кечикти, бул экөө алыс кетпей ойноочу эле. Кошуналардын үйүнө кирип кетти бекен?” – деп койду өзүнчө. Кыйлада Эрмек келип, балдарды эч жерден таппаганын айтты. Үйдө Нурзат менен Эрмек эле болчу. Экөө кошуналардын баарын кыдырып сурап чыгышты. Эч жерде жок. Тынчы кеткен Нурзат үйдөн ылдыйраактагы паркты да кыдырып, сурап жүрдү. Улам убакыт өткөн сайын өзүн жоготуп, көңүлү уйгу-туйгу боло берди. Бирок үмүтү үзүлгөн жок. Өткөн-кеткенден эки баланы – алты жаштагы балдарды көрбөдүңүзбү деп сурап да, ыйлап да жүрдү. Күн бата баштаганда гана эсине келип, кайра үйүнө чуркады. Дарбаза ачык, эч ким жок эле. Быйыл эле курулушу бүткөн келишимдүү заңгыраган кыш үйү да, күндө көзүнө жылуу көрүнчү таш короосу да көзүнө суук көрүнүп кетти.

Нурзаттын ыйлап жүргөнүн көргөн кошуналары чогулуп, эмне болгонун сурай башташты.

Ылдыйкы үйдөгү байбиче акыл-эстүү аял эле.

- Оой, Нурзат айланайын. Балким балдар адашып калышкандыр. Күйөөнө телефон чалып чакыр. Тиги абысының кайда эле. Аларга да кабар бер. Калп эле ыйлай бересиңби. Ботом, ыйдын арты жаман болот, жакшылыкты ойлосоң. Өзүңдү колго ал. Балдар ойноп бир жакка кетишкендир, - дегенде гана эсине келип, Аскардын телефонуна чыгып, балдарды эч жерден таппай жаткандыгын кабарлады.

Жарым саатка жетпей Аскар жетип келди. Кайнагасы да аялы менен баласын ага таштап, мейманга кетишти эле, алар да келишти. Үйдүн айланасын, парк, коңшу-колонду, айтор баарын тытып издешти. Бир киши түшкө жакын эки баланы бир чоң эле киши велосипедке бирин өңөрүп, бирин учкаштырып парк тарапка кетип жатканын айтты. Милиция кызматкерлери да түрө кыдырып, таппай жатышты. Нурзат да, кайнагасынын аялы Аида да боздоп ыйлай беришип, үндөрү чыкпай калды.

Адегенде бүт шаарды түрө кыдырып, сурабаган киши калбады. Күндөр өтө берди. Балдар жоголгон күнү чогулган туугандар да, коңшулар да акырындап үйлөрүнө тарап, Аскар менен Айбек гана күдөр үзбөй эшик алдында отурушат. Шырп деген дабыш чыкса балам келип калдыбы деген үмүт менен гана жашап калган Нурзат менен Аида күндөн-күнгө соолгон гүлдөй –өңдөн кетип

баратышты. Аида адегенде абысынын абдан жек көрдү. Атайын баламды адам деп таштасам, - деп кыжыры келип, аны көргүсү да келбей жүрдү. Анан анын да баласы жоголгонун, ал бечаранын абалын көрүп кайра аяды. Ачуу үстүндө түрдүү ой да келет экен, түрдүү сөз да чыгат турбайбы. Нурзат бардык кубанычы, үмүтү Улан менен кошо кеткендей, баласынын сөзүн, үнүн, күлгөнүн эстеп жанчылып, эшиктен көзүн албайт.

Эси кетип, эмне кыларын билбей, сакал-муруту өсүп турган Аскардын жанына эч ким даап келалбады. Жалгыз гана төмөнкү үйдөгү өзбек коңшусу Жоробай аксакал келип, Аскар менен Айбекти жубатып сөзгө тартат. Аскар да сакалдуу башы менен келип отурса деп уялганынан аны менен сүйлөшөт. Ал эки бир тууганды жубатып, кандай аракет кылып жатышканын сурап, кеп-кеңешин айтып, намаз окуу мезгилинде гана кетет. Аскар Жоробай акеге ыраазы болуп жүрдү.

Балдарынын сүрөттөрүн телеберүүлөрдөн тынбай бердирип, газеталарга да чыгарышты. Сүйүнчүсүн да тынбай айтып, издөө сала беришти. Үмүт эч качан өчпөйт турбайбы. Балдар кээде Бишкекке, Алма-Атага бирөөлөрдү ээрчип кетип калышат экен дегенди укса, ишеним байлап, балким менин балам да бир жерде жүргөндүр деп тынчый түшүшөт.

Телефондо тамырын тартып, акчасын алып алайын дегендер да көп болду.

- Эгер балдарымды колума алам десеңер парктын чет жагындагы таштанды ыргытуучу

жашикке 1 млн. сом таштайсыңар, - деди бир күнү телефондон бирөө.

- 500 миң сомду автовокзалдагы отургучка таштайсыңар, мен сага телефон чалам, - дегендер да болду.

- 50 миң долларды даярда, кайсыл жерде жолугабыз, мен өзүм телефон чалам, - дегендер да болду. 1 млн. сурагандар бир канча ирет телефон чалышты.

- Бардык маалыматты мага айтып туруңуз, - деди шаардык ички иштер башкармасынын начальниги. Балдарынын өмүрү үчүн тынчсызданган Аскар менен Айбек тууган-туушкан, дос-жородон карыздап 1 млн. сом чогултуп, парктын жанындагы таштанды үчүн коюлган жашикке да салышты. Жашикти милиция кызматкерлери көзөмөлгө алышты. Бирок негедир акча үчүн эч ким келген жок. Эки-үч ирет ушундай болду. Анан милиция кызматкерлери жашикте акча бар экенин үчүнчү бирөөгө айткансың, кимге деп бир туугандарды кысымга ала башташты.

Аскар агасы Айбекке жана Жоробай аксакалга айтканын эстеди. “Балким Жоробай аке...” – деп алып, кайра өзүн-өзү тилдеди. Пайгамбар жашындагы аксакалдан шек санаганына өзү да уялып, ал киши келгенде көзүнө карай албай да жүрдү.

Ал мезгил ичинде акчаны бул жерге, ал жерге алып кел деген телефон чалуулар боло берди. Бирок негедир коркуп, акча үчүн эч кимиси келген жок.

Жалал-Абад шаарында жай абдан ысык болот эмеспи. Ошондой күндөрдүн биринде милициянын начальниги Аскарга телефон чалып: кичинекей балдар курорт тарапта ойноп жүрүп, мистенин түбүнөн жаш баланын колу чыгып турганын көрүшүптүр. Аялыңызга да, агаңызга да айтпастан жолго чыгып турсаңыз, биз сизди ала кетели. Балким алар эместир, - деди.

Мистенин түбүн каза баштагандан эле баласынын көйнөгүн тааныган Аскар эчкирип ыйлап, эси ооп, тез жардам машинасы аны ооруканага алып кетти.

Кичинекей мистенин түбүнөн мешокко салынган эки наристенин жасаты табылды. Тирүүлөй көөмп салганбы, тумчуга баштаганда чыгып турган колу менен топуракты жанталашып тырмалаптыр, бечара бала.

Аскар кыйлада барып эсине келди. Милиция кызматкерлери мончоктой эки наристенин кыйналып, тирүүлөй мистенин түбүнө көмүлүп өлтүрүлгөнүн ансыз да жанчылып, ыйлай берип алы кеткен энелерине айтууга даай алышпады. Туугандары чогулуп, быйыл эле жаңы бүткөн эки бир туугандын үйүнөн тең ый чыкты.

Бул жарык дүйнөдө эч нерсе көрө элек таптаза эки наристенин сөөгү жерге жашырылды. Ушул күнү кечте арман менен ыйдан эсин жыя албай жаткан Аскарга 30-40тар чамасындагы бир адам келип, балдарды ошол жоголгон күнү парктан Жоробай аксакалдын улуу баласы ээрчитип баратканын көргөнүн айтып, анан өз атын эч жерде

атабоосун өтүнүп, үйдөн чыгып кетти. Ошол замат келген милиция кызматкерлери Шухратты үйүнөн таба алышпады. Кичүү уулу Тимурду алып кетишти. Тимур эч нерсе билбейм, балдарды көргөн эмесмин. Кошунабыздын балдарына биз кантип тиймек элек, - деп безеленип тана берди.

Милиция кызматында көп жылдардан бери эмгектенип, мындай иштин көбүнүн бетин ачкан Самат Тимурдун үйүнө жөнөдү. Адегенде Жоробай аксакалдын, Тимурдун үйлөрүн абдан карап чыкты.

Шухраттын үйүн диванынын алдынан бери, жер төлөөсүнөн бери карап чыгышты. Мал сарайдын төр жагы караңгы экен. Бурчта жыйылган чөп турат. Чырак менен карап жүргөн Саматтын буту бир нерсеге чалына түштү. Караса, колуна ак крассовканын бир түгөйү урунду. Бул Уландын жапжаңы крассовкасы болчу. Тимур адегенде крассовканын кандайча келип калганын билбей турганын, балким көөнү бузук бирөө алып келип таштагандыр деп танганын уланта берди. Аны менен башка тилде сүйлөшүүгө туура келдиби, айтор эки-үч күндөн кийин гана Тимур Улан менен Бакытты Шухрат велосипед тептирем деп алдап алып келгенин, балдар тамак жебей ыйлай баштаганда ооздорун скотч менен чаптагандарын, анан бирөөсү эси ооп жыгылып калганда өлүп калды окшойт деп коркуп кетип, экөөнү тең курорт жактагы мистенин түбүнө көөмүп салгандыгын, аларды көөмп салгандан кийин деле Аскардан акча сурап, телефон чалгандыктарын, атасы Жоробай жаңылыкты айтып келип турганын, катылган

акчаны барып алуудан коркушканын, “Аскар менен Айбек экөө тең бизнес кылат. Быйыл тигинтип эки кабаттуу үйлөрдү салышты. Буларда миллион бар, баласын уурдасаң акчасын өз колдору менен алып келип берет2. - деп Шухрат айтканын айтты. – Биз балдарды өлтүрөлү деген эмеспиз, бирөөсү өзү өлүп калды, анан биз коркуп кетип, экинчисин да көөмп салдык, - деди Тимур.

Бакыт көп ыйласа талмасы кармап калчу эле, бул айбандар экөөнү тең тирүү бойдон көөмп салган турбайбы, - деп Аида боздоп турду. Шухрат Россияга качып кетип баратып, жолдо авария болуп каза болду.

Сот залынан жетимиштен ашып калган ак сакалдуу Жоробай, Тимур экөө бири он эки, бири он жылга эркинен ажыратылды.

Ушул окуядан кийин булардын көчөсүндө эч ким баспай калды. Көчө жетим баладай томсорот. Соттолгондордун балдары калды. Эки бир туугандын мончоктой наристелери бул жарыкчылык менен кош айтышты. Эки эне бир күндө боздоп, Жоробай акенин бала-чакасын коңшу-колоңдун баары жектеп, “канкорлор” деген ат коюшту. Бир жылга жетпей Жоробай чалдын байбичеси балдары менен үйлөрүн сатып, башка жакка көчүп кетишти.

Баласы жоголгондо Нурзаттын түшүнө уулу кириптир.

- Жоробай аксакалдын үйүнө эле кача берчү. Көрсө менин өлүмүмө ушулар күнөөлүү. Ушул жактан издегиле дечү тура, - дейт уулунун өлгөнүнө али да ишенбеген, үмүтү үзүлбөгөн эне бечара.

Эки үйдүн алдында эки көчөт тигилди.

- Жоробай акени аксакал деп атабыздай ардактачу эмес белек, сакалың өрттөнүп калгыр. Биздей боздоп калгыла, - деп каргады ишенимин уурдаткан Нурзат аргасыздан...

ТАГДЫР

(Өң тааныш келиндин баянынан)

Жашы кыркка эми гана таяганы менен жүзүндөгү бырыштардын жыштыгын күзгүдөн көргөн сайын Бааркүлдүн жүрөгү сыздап, эрте карып кеткенине ичи туз куйгандай ачышат.

Кандай гана кыз эле, чиркин... Аппак жүзүнө мөлтүрөгөн капкара көзү, чийип койгондой тептегиз коюу кашы жарашып, наристеникиндей назик, мала кызыл эриндери бөрсөйүп, ансыз да сулуу жүзүн көрккө бөлөп турчу эмес беле.

Бой тарта баштагандан эле Бааркүлдүн ай чырайына сугун артып, келин кылып алсам деп Сагындын үйүн сагаалагандар көп болду.

Көркөмүнө көз салгандардын көптүгүнөнбү, Бааркүл кичинесинен эле текебер өстү. Балдардын баарын чакмак ойноп, бирине шоколад алдырып, бирине Кока-Кола, экинчисин кафеге сындырып, айтор, классындагы кыздардын ичинде Бааркүлдүн

баа-баркы жогору болчу. Мугалимдер өздөрү деле ал кыздын окууга анча көңүлү жок экенин көрүп турушса да, оозунан жооп чыгып-чыга электе эле жакшы баа коюшчу. Өзгөчө агайлар, чоң эле агайлар дагы Бааркүлгө сук артып, жутуп жиберчүдөй тиктешчү. Бааркүл анча акылдуу болбосо да, бардыгы анын көзүнө карай бергендиктен, өзүн мектептин ханышасындай эрке сезчү.

Анан мектепти бүтүп, борборго келди. Университетке экзамен тапшырууда деле ошондой болду. Документтерин тапшырганча мындайыраак таякесиникинде жашады. Анан жатаканага келген күнү эле үчүнчү курсту бүткөн Асан аттуу бала менен таанышып алды. Асан татынакай кыздын көзүнүн агы менен айланып, мугалимдер менен сүйлөшүп экзамендеринин баарынан төрт койдуруп берди. Өңү-түсү анча болбогону менен Асан бардар үй-бүлөнүн баласы болчу.

- Бакы, окууга деги өттүң, жүрү эми студенттерге сабак башталганча Ысык-Көлгө чогуу барып, эс алып келели. Ата-энеңе ишке жөнөттү дебейсиңби, - деп кыздын жанын койбоду Асан. Бааркүл адегенде “апам урушат”, - дегени менен өзү көңүлдөнүп, кыйылып турду. Биринчиден, Асандын экзамендерден жардам бергенине өзүн ага милдеттүүдөй сезсе, экинчиден, Ысык-Көлдү көргүсү келди. Анын үстүнө Бааркүл жалгыз эмес экен, дагы үч кыз кетип жатыптыр. Апасынын балдардан сак бол, абийриңди сакта, - деген сөзү көңүлүндө турса да, Асанга ишенип Ысык-Көлгө

кетти. Асан, үч досу, үч кыз, Бааркүл болуп Тамчыга кеч кире баштаганда жетип келишти. Балдар тез эле көлгө жакынырак жерден төрт бөлмөлүү квартира таап келишти.

Бирге келген кыздар сууда мыкты сүзүшөт экен. Бааркүл көбүнчө суу далысынан өткөн жерден ары баспайт. Жээкке чыгат, күнгө денесин кактайт, кечкурун бардыгы көл жээгинде ойношот. Күндөр көңүлдүү өтүп жатты. Бул күндөрдүн ичинде Бааркүл Асанга кадимкидей көнүп калган. Күндөрдүн биринде Нуриянын туулган күнү болуп, бирге келген кыздар шыңгытып арак ичип отурушту. Бааркүлдүн ой-боюна койбой, “сен эч нерседен коркпо, биз сенин жаныңда турбайбызбы, Асанга эмне ишенбейсиңби. Биз деле иччү эмеспиз, анда-санда көңүл ачуу керек, сен эми студент болдуң”, - деп жатышып аны ичиришти. Анан Асан экөө көл жээгинде басып жүрүшкөнүн, бир кезде башы айланып, көңүлү айнып кеткенин элес-булас билет. Бир убакта башын көтөрсө Асан экөө көл боюнда жатышыптыр. Кандай ордунан чыңырып турганын өзү да байкабай калды. Эчкирип, озондоп ыйлады. Сууга чөгүп кеткиси да келди. Асан Бааркүлдөн кечирим сурап, анын жаман ою жок экенин, бул кокустук болгонун айтып, аны сүйөөрүн, ага сөзсүз үйлөнөөрүн айтып, кызды сооротуп отурду. Бааркүлдүн кабагы ошол бойдон ачылбады.

Досторун таштап Асан менен Бааркүл эртеси Бишкекке кайтышты. Асан кызды Бишкектеги өзү жашаган үйгө алып келди. Үйдө ал жалынып-

жалбарып, ага сөзсүз үйлөнө турганын айтып, ата-энеси ага бир досунун кызын кудалап коюшканын, ал адегенде ата-энесин көндүрүш керек экенин, анын үстүнө Бааркүл эч болбосо биринчи курсту бүтүшү керек экенин түшүндүрүп, бир жылдан кийин үйлөнөлү, азыр сен Таласка үйүңө барып сентябрда кел, экөөбүз ушул үйдө жашайбыз, мен бешинчи курска жеткенде экөөбүз үйлөнөбүз, сен мага ишенесиңби, макулсуңбу, - деп эркелетип, өпкүлөп жубаткан.

Бааркүл эмне дээрин билбеди. Намысын жоготконуна өкүнүп, Асанга ишенээрин да, ишенбесин да билбей турду. – Жок, азыр мага үйлөн, - деп кантип айтат эле? Бирок жүрөгү бир жамандыкты сезгендей көңүлү сыздап турду. Бирөөгө алданып көрбөгөндүктөнбү, Асандын сөздөрүнө ишенди. Башка аргасы жок болчу. Үйүнө барганы менен көңүлү ачылбады, апасына да эч нерсе айта алган жок.

Сентябрь айы болчу. Окуу башталганда Асанга жолугууну дегдеп, ал мени ошол үйгө алып кетет, анан биз бирге жашайбыз үйлөнгөнчө деп ойлоп ашыгып келген. Бирок, ал издеп келбеди. Өзү Асандын баягы үйүнө издеп баралган жок. Өзү келээр, биринчи курс кайсыл жакта окуй турганын деги билет, өзү келсин, - деп ойлоп, жатакана алып жашап жүрдү. Кабатырланып күттү. Күндөр өтө берди. Бирок Асандан дайын жок. Өзү издеп баргандан намыстанды. А-бу дегенче бир ай дагы өтүп кетти.

Бааркүлдүн ажарына сугун артып, көлөкөсүнө айланып, сүйүүсүн сунгандар университетте дагы деле көп болду. Бирок, ал эч кимисине көңүл бурган жок, ал эмне көпөлөк беле. Оюнда жалгыз Асан болду. Бирок, ал Асандын жоругуна таң калып, алдандымбы, - деп кыжалат боло баштаган мезгил эле. Күндөрдүн биринде китепканада сабакка даярданып отурган. Аңгыча жанында отурган кыздардын сөзү кулагына шак дей түштү. Тээтиги жигитти көрдүңбү, ошол Премьер-министрдин кызына үйлөнүптүр. Өңү терс эле кыз болчу, атасынын баркы менен любой кыз өтө берет экен да, - деди биринчиси.

- Симпатичный бала го,- деди экинчиси. Кыздар көрсөткөн жакты жөн эле карай калса, мандайында Асан отуруптур. Бааркүл эшикке кантип атып чыкканын өзү да байкабай калды.

- Бакы, түшүнсөң, ата-энем зордоп эле үйлөндүрүштү. Менде башка арга калбады, өзүң билесиң, мен сени гана сүйөм. Бир аз чыдап турсаң, мен аны менен ажырашам, ишен... - деп жебиреп келатты артынан чыккан Асан. Жалбарган сөздөрдүн бири да кулагына кирген жок.

Көчөгө чыгып такси кармады да, Кантта жашаган классташ кызынын үйүнө кетип калды. Бир жума бою ыйлап жатты. Он жыл чогуу окуган классташ кызы Бааркүлдү эч качан мындай абалда көргөн эмес эле, мерт болуп калбаса экен деп коркту. Баарынан кызыгы Бааркүлдүн көңүлү айланып окшуйт. Эркинай Бааркүлдү врачка алпарса, үч айлык боюнда бар болуп чыкты.

- Мына кызык, мына тагдырдын тамашасы! Мен эми кайда барам, бул баланы кайда катам? Эл, ата-энем эмне дейт? Ушул ойлор Бааркүлдүн мазесин алып, мээсин жеди. - Жок, бул наристе жарык дүйнөгө келалбайт, - деп чечти ал.

- Айланайын кызым, - деди токтолуп калган врач аял. Сен азыр жаш экенсиң, он гүлүндүн бири да ачыла элек, жаңылышкандырсың, балаңды алдырып дагы бир ирет жаңылышпа. Биринчи наристесин аборт кылдыргандардын көбү экинчи эне болалбай калышат. Кийин өкүнүп жүрбө, кызым, - деди өз кызындай аяган аял. Айтканынан кайтпаган Бааркүл көшөөрүп жатып баласын тазалатып салды. Окуусунун дагы таштап, бир фирмага иштеп кетти.

Фирманын жетекчиси жаш жигит эле, Бааркүлдү көрүп эле эт-бетинен кетип жактырып, артынан калбай ээрчип алды. Турмуштан көңүлү кала түшкөн кыз адегенде аны жанына жакын жолотподу. Анан барып-барып ага көндү. Сапар анын мурунку-кийинки таржымалын да сураган жок. Аны куурчактай аппак кийиндирип, күркүрөтүп той берип үйлөндү. Сапардын достору анын келинчегинин сулуулугуна суктанып, мындай чүрөктү кайдан таптың деп тамаша-чын аралаш Сапарга тийишип жатышты.

Сапардын жылуу мамилеси, эрте-кеч тынбай элжиретип эркелетип турган сөздөрү анын таштай муздаган жүрөгүн жибитип, көңүлү ачылып, жашоого үмүт байлады. Бири кем дүнүйө демекчи, заңгарыган эки кабат үйүндө эмнелер гана жок?

Бирок бул экөөнүн бактысын наристе толуктай албады. Экөө беш жыл бирге жашашса да, балалуу боло алышпады. Балалуу болуш үчүн кайда гана барышпады? Алар көрүнбөгөн врач да, дарыгер да калбады. Жылдар өтө берди. Күтүүдөн үмүтү үзүлсө да Сапар жубайынын көңүлү кала турган сөз айтпады. Андан баш тарта албады. Бирок баары бир баштагыдай эмес, анда-санда үйгө кечигип келип, ичип да жүрдү. Бааркүлдүн “бала багып алсакпы”, - деген сөзүнө да макул болбоду.

Күндөрдүн биринде Сапар үйдө жокто колуна наристе көтөргөн жаш келин келди.

- Көзүнүн жашын көлдөтүп туруп, бул сиздин күйөөңүздүн баласы, бирок ал мага эч качан үйлөнө албай тургандыгын айтып, колума акча карматып, экинчи көзүнө көрүнбөөмдү өтүндү. Ал сизди гана сүйөт экен. Бирок, мен бул баланы багалбайм, сизге бала керек го, багып алыңызчы эже, мен да өз бактымды таап алайын, - деп баланы колуна кармата салды. Бааркүл эсин жыйганча келин эбак кетип калган болчу.

Эмне кылаарын билбей эси ооп турган Бааркүл наристенин безеленип ыйлаганына чыдай албады. Сапарга телефон чалып, упчу, бутылка, наристенин сүтүн алып тез кел, - деди. Адегенде эч нерсеге түшүнбөгөн Сапар аялынын айткандарын алып үйгө келди. Баланын курсагын тойгузган соң, ал окуянын болгонун болгондой айтып, мен сени күнөөлөй албайм, азыр эми бул окуяны талкуулаштын кажети деле жок, Сапар, мен балалуу болалбадым, сен башка бирөөгө үйлөнсөң деле

болот эле, андай кылбадың, мен сага ыраазымын, бирок азыр да үйлөнүп балалуу болом десең мен жок дей албайм. Эми бул наристени мен багып алайын, жат эмес. Сенин балаң экен, жок дебе, Сапар деп ыйлап турду.

Ошентип кызды багып алышты, Айдай 18 жашка чыгып, бойго жетип турган мезгили. Туубаса да кенедейинен баккандыктан кызын жанынан артык көрөт. Ал чоңойгон сайын “Мен апасымын” деп баягы аял качан келип калаар экен, бирөө кызыма сени апаң багып алган деп коёбу - деген ойдон жүрөгү бырчаланып, түн уйкусу качат. Жакында базардан Асанды көрдү. Ичип кеткен сыяктуу, кийимдери эски, чачтары уйпаланган, кебетесин көрүп өзү да коркуп кетти. Менин тагдырымды талкалап, мени эне болуу бактысынан ажыраткан Асан ушул беле, буга эмне болду экен? - деп ойлоду. Бир чети ага турмушка чыкпаганына ыраазы да болду. Жүрөгү сыздап аяды. Канткен менен маңдайына эмне жазылган болсо, ошону көрөт окшобойсуңбу... Балким менин убалым тийгендир, - деп да ойлоду.

Редактору Жумабек Медералиев